

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

W.G. Rietkerk

Angst

nav tekst: Psalm 107.

Ik was deze week een keer heel vroeg wakker – het was 5 uur – en ik kon niet meer slapen. Om mijn vrouw niet te storen met mijn gewoel ging ik in de huiskamer zitten en dacht: wacrit, wie weet is er wat op de televisie. Op kanaal 11 is altijd wat, en daar zat ik op het vroege morgenuur een Pinksterkerkdienst van een Amerikaanse opwekkingsprediker mee te maken. Hij schreef allerlei kreten op een groot schoolbord: *depressie*: Hoeveel mensen lijden er hier aan depressie? Vele handen gingen omhoog. *Verslaving*: wie lijden er hier aan de een of andere verslaving? Weer veel handen omhoog. Zo ging het nog even door: occulte bindingen, dwangmatige neigingen, overbezorgdheid, slapeloosheid... alles kwam op het bord. Toen deed hij iets wat mij trof, en waarom ik deze overdenking met dit voorval begin: hij vroeg: en weet je nu waar al deze problemen bij iedereen door veroorzaakt worden? Toen schreef hij een klein woordje op het bord: FEAR. Aan de wortel van al die problemen ligt: **ANGST**. Die pinkstervoorganger deed een hele hoop dingen waar ik vraagtekens bij zet, maar op dit punt sloeg hij de spijker op zijn kop. Want het is toch een diep bijbelse gedachte dat aan talloos veel vormen van verwarring, moeite en pijn angst ten grondslag ligt?

Angst: wij worden als mensen, soms zonder het zelf door te hebben, voortgedreven door angst. En als dan de nachtelijke stilte rondom je valt en de stormen zo'n beetje zijn uitgewoed dan komt het uur van de waarheid en ontdekken wij onze diepste angst. Dan gaan wij er weer iets van begrijpen hoe vaak wij ons door angst hebben laten leiden in plaats van door vertrouwen.

Psalm 107.

Tot vier keer toe lezen wij in Ps. 107 „Toen riepen zij tot de Here in hun benauwdheid en Hij redde hen uit hun angsten.” Ik moest denken aan Hebr. 5:7 waar zelfs van de Here Jezus wordt gezegd hoe hij „tijdens zijn dagen in het vlees heeft gebeden onder sterk geroep en tranen” – denk maar aan Getsemané – en dan staat er dit verrassende zinnetje „en hij is

verhoord uit zijn angst (ps 107!), en zo heeft hij hoewel hij de Zoon was gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen hij heeft geleden.”

Maar nu Psalm 107. Het is de psalm van de vier angsten, maar ze begint met een loflied: „Loof de Heer want Hij is goed, want zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid. Dat de verlost des Heren zó spreken, die hij uit de macht van de tegenstander (!) heeft verlost en uit de landen heeft verzameld, van het Oosten, van het Westen, van het Noorden en van de Zee (= Zuiden: Jamin = zuid, Majim = zee).” Even verplaatst de dichter zich naar het moment waarop alle nood voorbij is en de Heer als een grote Vader eindelijk alle volken uit alle windstreken bij zich vergaderd heeft. Soms zien wij er hier en nu al iets van oplichten, en dan zingen wij psalm 107. Dat geeft ons moed om het vol te houden ook als wij nog midden in een wereld staan, waarin wanhopige mensen en eenzame mensen, Koerden en Palestijnen, angstige mensen die wij alle zijn, hun weg moeten zien te vinden. De Here is een God die universeel uit alle hoeken van de aarde de mensen redt uit de nood. Nooit roepen mensen Hem tevergeefs aan in hun nood. Daar wil de dichter van vertellen: van al die mensen die ronddoelden beklemd zaten en verstrikt raakten „toen riepen zij tot de Here in hun benauwdheid en Hij redde hen uit hun angsten!” Psalm 107 spreekt over vier groepen mensen:

- vs 4-9, de eenzamen in de woestijn
- vs 10-16, die neerzitten in ellende en ijzer
- vs 17-22, dwazen die om hun zondige wandel werden gepijnigd
- vs 23-32, zij die handel dreven op de wereldzeeën.

Het zijn vier typen van mensen, vier soorten angst. Daar is een boek over geschreven door dr. F. Riemann en Dr. W. Zijlstra: „Psychologie van de angst” en „Op zoek naar een nieuwe horizon.”

Vanuit de vier hoeken der aarde worden allen die onder deze 4 soorten angsten lijden gered tot leven. Daarna eindigt de psalm met een loflied op het komende koninkrijk: God leidt de mensen tot de stad ter woning, waaromheen de wijngaarden liggen en de

akkers. Daar is het aardse leven goed, omdat de hemel mij begroet...

1. Eenzaamheid

Over de vier typen mensen met hun vierderlei angst een enkel woord: Eerst de eenzamen in de woestijn (vs 4-9). „Er waren er die dwaalden in de woestijn, op een eenzame weg, een stad ter woning vonden zij niet...” In enkele woorden wordt hier het beeld geschetst van de eenzame dolende ridder. Zijn diepste verlangen is: de stad ter woning, maar tegelijk is dat ook zijn diepste angst! Want wat zal de stad mij bieden? Er is maar één Jeruzalem – de meeste steden lijken meer op Babylon! M.a.w. achter deze in de woestijn in eenzaamheid rondlopende mens of mensengroep rijst de gestalte

36e jaargang – nr. 13
19 juni 1992

In dit nummer

- 235 H. de Jong
Kuiterts nieuwste boek (5)
- 239 W. Smouter
Reactie op ds. De Lange
- 240 K.R. Veenhof
Priesters en oudsten (1)
- 242 P.J.H. Krol
Toerustingsavonden
- 244 H. Algra
Daar praten we maar niet over
- 245 Theo Jansen
Magnetisme
- 249 G. Blijdorp
Een verhaal van zegen

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 63,- per jaar of f 35,- per half jaar.
Voor studenten f 51,- per jaar.
Buitenland f 89,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 58 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzendend tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

op van al die mensen die geen binding aan durven gaan; die er aan de ene kant heel graag bij willen horen, maar die diep in zich de angst dragen. Vertrouw je je aan mensen toe, dan word je gepakt, gemanipuleerd, gebruikt, bedrogen. Wie dat 10x is overkomen die zegt in zijn angst: „alle mensen zijn leugenachtig” (ps 116), en zo iemand wordt eenzaam, raakt het contact kwijt met de werkelijkheid. Het leven wordt een woestijn en een stad ter woning vinden zij niet. Maar als zo iemand beseft: „mijn ziel versmacht in mij”, ik kan er niet meer tegen op; laat hij dan luisteren naar ps 107. Velen uit oost, west, noord en zuid hebben uit die nood tot Hem geroepen en Hij redde hen uit hun angsten. God is de God die ons in onze angsten zijn gemeenschap geeft en ons geneest. Hij is de Amen: te vertrouwen.

2. Afwijzing

In zeker opzicht staat de tweede groep diametraal tegenover de eerste: zij *zwerven* niet maar *zitten*. Dat is heel veelzeggend. „Er waren er die in donkerheid en diepe duisternis zaten, gebonden in ellende en ijzer.” Ziet u het voor u; ook door die fase is Israël heengegaan: eerst de Exodus en de woestijntijd, later de ballingschap in het gevang. Toch wordt ook deze 2e groep mensen hier tegelijk heel algemeen getypeerd: het zijn mensen die *zitten* – vastzitten in ellende en ijzer. De voeten in het blok, dat deed men zo in de oude gevangnissen. Neen, hun probleem is niet de peilloze eenzaamheid van een dolend volk in de ijle lucht van de woestijn; hun probleem is vastzitten – je eigen gezin als een gevangenis om je heen voelen sluiten, je baan, je huwelijk, je kerk; jezelf niet kunnen zijn. Aan de ene kant wil je niets liever dan iets hebben voor jezelf, vrij zijn, maar aan de andere kant is er de angst; als ik het doe, als ik echt mezelf ben, dan raak ik geïsoleerd, dan wordt ik afgewezen, dan moeten zij mij niet meer. Niets lijkt zo erg als er niet meer bij te horen. Misplaatste angst verhindert, dat ik groei tot volwassenheid, dat ik mezelf word. Deze angst leidt tot diepe depressie. De eerste angst van de dolende ridder leidt tot waan ideeën, hij verliest contact met de werkelijkheid, maar de tweede angst leidt tot vastzitten, mij conformeren, beklemd raken, gedeprimeerd raken. Zo gedeprimeerd dat je er maar liever niet meer zijn wilt... Psalm 107 zegt: er zijn er die dit in de diepte hebben doorvoeld „en toen riepen zij tot de Here in hun benauwdheid en Hij verlosste hen uit hun angsten;...” Hij verbrak de koperen deur (!) en verbrijzelde de ijzeren grendels! Dat zij de Here loven om Zijn verbondstrouw en om Zijn wonderen aan de mensenkinderen!

3. Het hellend vlak...

Dan komen nog groep drie en vier: de dwangmatigen en de hysterischen. „Er waren dwazen die wegens hun zondige wandel en wegen hun ongerech-

tigheden gepijnigd werden; hun ziel gruwde van elke spijs...” Ja, want bij iedere spijs loop je opnieuw het gevaar onrein te worden. De angst die hier beschreven wordt, is de angst van de Farizeeën en de schriftgeleerden, (de 3e fase in de geschiedenis van Israël, vanaf Ezra tot de Farizeeën). Heel het leven ligt vast in geboden en gebodjes. Alles draait om wat mag niet mag. Ben je stout, dan krijg je een tik op je vingers. Wet en orde moet er zijn. „Wij hebben een wet en wie die niet houdt moet boeten”. Weet u wat er achter zit? Angst! Laat alles alstublieft blijven zoals het altijd al was en zoals het in eeuwige ordeningen ligt vastgelegd; want o die verandering! Verandering en beweging, dat is gevaarlijk. Je weet nooit waar je straks uitkomt. Als dit ook al verandert, waar blijf je dan? Dan zit je op het hellend vlak! De diepste wortel van al die gedachten is angst. Zo erg dat je er ziek van kunt worden: je poetst je aanrecht 100x, alles moet blijven zoals het is, er mag geen stofje in je huiskamer meer zijn, je draait de deur 's avonds wel drie keer op slot, je wordt een dwangmatig neuroticus – je hebt genezing nodig.

Psalm 107 zegt: Ik ken er die zich dat bewust werden: zij riepen tot Hem in hun benauwdheid en Hij redde hun uit hun angsten. Angsten, angsten, angsten: wij hebben genezing nodig, en de Here heeft die al voor ons klaar liggen. „Hij zond zijn woord, Hij genas hen en deed hen aan de groeve ontkomen...” en zij werden zendelingen! Dat zijn hele goede zendelingen; juist zij die het het minst graag wilden worden. „Dat zij lofoffers offeren en zijn werken met gejubel vertellen.”

4. Verveling

Ja, ook hier staat een groep tegenover die wel precies het omgekeerde lijkt te zijn van de in wetticisme verstrikten. „Er waren er, die met schepen de zee bevoeren, die handel dreven op de grote wateren.” Ahasveros de wandelende Jood. Die hebben wat meegeemaakt – in de hoogte en de diepte. Vaak werden de golven te hoog en de stormen te zwaar – en hun scheepje zonk neer in peilloze diepten, ja „hun ziel verging van ellende; zij tuimelden en wankelden als een beschonkene, al hun wijsheid werd verslonden.” Ik vind dat een weergaloze beschrijving van die stormachtige mensen die als een vloedgolf je huis binnenstromen: overal actief zijn, overal het hoogste woord voeren, reizen en handelen op de wereldzeeën. Ja, tot de golven te hoog gaan en hen dreigen te overspoelen en zij in hun angst roepen tot God. Waar zulke hysterische ijveraars ten diepste voor vrezen is het onvermijdelijke – de stilstand – als het hart niet meer klopt en het leven befrist. Altijd moet er beweging zijn en actie en verandering. Altijd zijn er grootse dingen te beleven, heel het leven is een grote kermis waarin wij onze bazuin moeten zien mee te blazen. Maar daarachter zit de angst voor rust,

angst voor stil worden, angst voor verveling.

„Toen riepen zij tot de Here in hun benauwdheid, en Hij voerde hen uit hun angsten,” vertelt psalm 107, en wat gaf Hij aan deze angstlijders: een zacht suizen, stilte en rust. Wat zij ten diepste verlangden en tegelijk het meest vreesden. „Hij maakte de storm tot een zacht suizen, zodat de golven stil werden. Zij verheugden zich, omdat die tot rust kwamen, en Hij leidde hen naar de haven van hun begeerte.”

Genezing

Hiermee zijn wij aan het eind gekomen van de vier angsten uit Israëls geschiedenis: woestijntijd, ballingschap, wetticisme en rondzwerving. Zij zijn wonderlijk genoeg ook precies de vier angsten waar alle inwoners der aarde onder lijden en waar de tegenstander ons allen mee benauwt: angst voor binding en overgave, angst om mezelf te worden, angst voor veranderingen en angst voor stilstand.

Wat wij kort samenvattend uit psalm 107 leren is ontzaglijk veel. Ik leer eruit heel dicht bij mijzelf te blijven, om eerlijk door te stoten tot mijn diepste angsten en met mijn angsten voor de Heer te komen. Waarom voel ik mij down, waarom altijd schuldig?

Waarom kan ik niets overgeven? Waarom ben ik zo hyperactief? Fear, zei die pinksterdominee. Hij had gelijk. Angst: – dat mensen toch niet te vertrouwen zijn en God ook niet. Angst: – dat ik er uiteindelijk toch niet mag wezen zoals ik ben. Angst: – dat het uiteindelijk niet goed afloopt met mezelf en met de volkerenwereld. Angst: – uiteindelijk voor stilstand en voor de dood.

Van die angsten redt ons de Here. „In de wereld hebt gij angst, maar houdt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen.” Roep Hem aan en laat Hem toe in je leven, en Hij zal je genezen! Laat ons dan Hem loven, om zijn goedertierenheid, om zijn wonderen aan de mensenkinderen.

H. de Jong, Zeist

Kuiterts nieuwste boek (5)

Eenzijdig?

We zouden het nog hebben over Kuiterts bijbelopvatting. Maar eerst iets anders. We hebben een brief ontvangen van een lezer met als bijlage een interview met Kuitert in een andere krant. Daarin zou de ware Kuitert te voorschijn komen, eerlijk en onopgesmukt. Wanneer we nu, aldus het verzoek, dat interview zouden overnemen in ons blad dan zou weliswaar de schade die mijn bespreking van het boek teweeg gebracht heeft niet weggenomen zijn, maar dan zouden onze lezers tenminste weten wie of die professor Kuitert eigenlijk is. Wat hiervan te zeggen? Ik dacht dat we daar maar niet aan moesten beginnen. Ons blad staat voldoende open voor aanvullende commentaren uit eigen kring, daar hebben we een zogenaamd neutrale krant niet voor nodig. Maar afgezien daarvan wil ik toch ook iets ter verdediging van mijn eigen geschrijf te berde brengen. Heb ik dan zo misgekleund? Ik heb ooit een blinde vriend gehad. Die zou eens voor de tv geïnterviewd worden. Trots had ik enkele kennissen uitgenodigd om dat samen te bekijken. Maar o schrik, in dat gesprek zei mijn vriend dingen waarin ik hem helemaal niet herkende een die zelfs op onze vriendschap en eigenaardig licht wierpen. Ik heb dat toen woedend aan zijn ondervrager toegeschreven. Dat was natuurlijk niet eerlijk, want wat mijn vriend zei kwam tenslotte uit zijn eigen mond. Maar dit is waar: wanneer je iemands mening uit een interview wilt opmaken dan moet je de ondervrager en de ondervraagde bij elkaar optellen en deze som door twee delen. Anders gezegd: de ondervrager bepaalt voor een zeker deel de mening van de ondervraagde. Dat gaat natuurlijk ook op voor mijn boekbespreking die toch ook een soort interview is. Het is 'mijn' Kuitert die eruit rolt. Maar zoals ik al eerder geschreven heb, dat is een eenzijdigheid die op het geheel van wat binnen het orthodox-protestantisme over het boek geschreven is, niet eens misstaat. Het gemiddelde van al die commentaren zal wel ergens de ware Kuitert benaderen. En ja, wil je hem echt leren kennen dan zit er niets anders op dan hem zelf te te lezen. Elke positieve bespreking wil dat bereiken.

Hoofd- en bijzaken

Toch nog iets meer hierover. Men vindt dus dat ik opvallend vriendelijk over Kuitert schrijf. Waarom doe ik dat? Dat heeft, geloof ik, een persoonlijke achtergrond. Onlangs kwam mij de preek nog eens onder ogen die ik kort na het overlijden en de begrafenis van mijn vrouw voor de gemeente van Zeist gehouden heb. De teneur van die preek was: vind het nooit vanzelfspre-

kend dat we bij ons sterven bij God mogen komen. Bedank de Zaligmaker dat Hij dat voor elkaar gebracht heeft. Ons leven een thuisreis, hoe is het mogelijk! Na een jaar ben je zo'n preek al weer vergeten, al heb je hem zelf gemaakt en gehouden. Maar hem opnieuw lezende dacht ik: het moet zo geweest zijn dat Kuitert mij met zijn boek in dat onderbewuste besef geraakt heeft, want hij spreekt op dezelfde toonhoogte als ik in die preek. De diepe godvrezendheid die mij wel eerder bij Kuitert opgevallen was, die heb ik herkend en die heeft mij (zoals trouwens ook wel anderen) ontroerd. Vandaar, denk ik. Maar onttrek ik door deze ontboezeming mijn bijdrage niet aan de objectieve toetsing?, kan iemand vragen. Dat is mijn bedoeling niet. Wat ik nu vertel is immers wel persoonlijk maar niet exclusief, iedereen kan zo iets overkomen. Je gaat, is mijn ervaring, onder zulke omstandigheden door een reductie-proces heen. Daar kunnen meer mensen van spreken. Ik zelf noem dat wel eens het Prediker-effekt. In het boek Prediker merk je dat ook. Daarin is iemand aan het woord die door de wederwaardigheden van het leven sterk onder de indruk is gekomen van de betrekkelijkheid van alles en die zich nu de vraag stelt: wat hou ik eigenlijk over? In het algemeen trouwens merk ik aan mezelf wel dat ik gevoeliger word voor hoofdzaken en bijzaken probeer te relativeren. Wij maken vandaag met z'n allen een weergaloze cultuurkrisis door, een geloofskrisis ook. Er zijn ontzettend weinig verlossende woorden. En als je dan merkt dat wat de bijbel ten diepste bedoelt bij iemand veilig is (bij iemand wel te verstaan die er duidelijk blijk van geeft tot de twintigste eeuw te willen behoren) en dat hij er teer mee omgaat, – ik kan het niet helpen maar dan ben ik bereid veel door de vingers te zien, of beter gezegd: te relativeren. Dus ook te relativeren wat zo iemand over de bijbel zegt, want ook de Schrift is als het erop aankomt middel en geen doel. Zelfs Jezus heeft zichzelf 'weg' genoemd. De weg, goed. Maar toch 'weg'. Dat is weg-naar-de-Vader; zelfs Hij vond zichzelf geen 'doel'. Hij is onze Middelaar en daar zit het woord 'middel' in. Doel kan alleen God zelf zijn.

Vriendelijkheid

En dan ook nog dit: Ben ik te vriendelijk of zijn we aan een te grote onvriendelijkheid gewend? Wordt wat men zo in onze rechtzinnige kringen over anderen schrijft niet vaak ontsierd door verdachtmaking? Gaan we niet te gauw van het slechte uit? Iemand ten goede houden, kunnen we dat nog wel? We geloven in het bestaan van de duivel. Dat ontslaat ons toch van de

verplichting om in iedere andersdenkende een duivel te zien? Ik ben met de Katechismus van mening dat er „boze raadsragen zijn die tegen Gods heilig woord bedacht worden”. Maar ik denk daarbij weliswaar niet uitsluitend maar toch wel in de eerste, in de tweede en in de derde plaats aan de duivel. Ik heb daarvoor de verwijsteksten van de Katechismus op mijn hand (antw. 123). Het geloof in de duivel, wil ik zeggen, zou het tussenmenselijke verkeer vrijer, meer ontspannen en onbevangen kunnen maken. Want is God zelf niet begonnen met ons allemaal tegenover de grote tegenstander te zetten (Genesis 3:15)? Het vrouwenzaad, heel het vrouwenzaad, tegenover de slang? Of zijn soms niet alle mensen 'vrouwenzaad'? Zeg niet te gauw: dat vrouwenzaad is Christus. Zeg liever: dat vrouwenzaad is *uiteindelijk* de Christus. Oorspronkelijk was het op z'n ruimst gemeend. Wij zijn dus ondanks onze val-in-zonde met z'n allen bedoeld aan Gods kant te staan. Ik denk dat ons dat verplicht met vriendelijkheid te beginnen en zo lang mogelijk vriendelijk te blijven. Dat moet ik ook tegen mezelf zeggen, want ik ken mijn eigen scherpste al is die nog zo zakelijk bedoeld.

Laatste der Mohikanen?

Intussen kan dit alles natuurlijk niet betekenen dat we nu tot naïviteit veroordeeld zouden zijn. Ik vind het boek van Kuitert religieus goed. Tegelijk vraag ik me af of hij niet de laatste der Mohikanen is. Mag je bij het standpunt dat hij tegenover de Heilige Schrift inneemt verwachten dat er na ons nog een geslacht zal opstaan dat deze religieuze diepte haalt? Is niet aan alles in dit boek te merken dat Kuitert zelf bij een andere bijbel-opvatting is grootgebracht dan hij nu bepleit? En heeft hij niet uit kracht van die vroegere opvoeding zijn boek geschreven? Zou iemand die volgens zijn recepten gaat leven er ook toe in staat zijn? Ik kom hier weer bij dat ware woord terecht dat ik eens van de voormalige klassikus aan de VU Jan Woltjer gelezen heb en dat ik in ons blad wel eens vaker heb aangehaald: De vooronderstelling van de kritiek is het gezag van de traditie. Woltjer wilde met deze uitspraak zeker de kritiek niet uitbannen, hij vond die nodig. Wel was zijn stelling waarschuwend bedoeld: de kritiek kan zo ver gaan dat je de tak waarop je zit doorzaagt. Kuitert heeft ten aanzien van de leer-traditie deze waarschuwing wel ter harte genomen, is mijn indruk, hij is wars van alle geëxperimenteer. Maar ten aanzien van de bijbel vind ik hem te kritisch. Snijdt hij zich niet teveel van de bron af? Nee, zal Kuitert zeggen, dat doe ik niet. Juist niet. Ik wil maken dat de Schrift weer gelezen gaat worden, dat ze een brevier-boek wordt (p. 297). En het is waar, dat zegt Kuitert niet alleen, daar doet hij ook naar. Heel zijn boek verradt een regelmatige en intense omgang met de Schrift.

Formeel en materieel gezag

Maar Kuitert zou zich eens moeten afvragen hoe hij ertoe gekomen is om aan dat boek zo'n voorrang te verlenen boven andere literatuur. Is dat alleen vanwege zijn inhoud? Kuitert zegt van wel. „De inhoud van de bijbel maakt het boek belangrijk en niet omgekeerd, het is niet zo dat wat erin staat belangrijk is omdat het in de bijbel staat” (p. 293). Na deze uitspraak neemt hij wat gas terug: „Dat laatste is niet helemaal waar. Als je eenmaal onder de indruk van de bijbel bent gekomen, werkt dat natuurlijk zo, dat je dan niet lichtvaardig hele stukken schraapt of naar de schroothoop verwijst”. Juist. Er is dus een formeel bijbelgezag dat weliswaar uit de inhoud voortvloeit maar toch vervolgens een eigen betekenis krijgt. Denk bijvoorbeeld eens aan de situatie van de opvoeding. Gaat daar dat formele gezag zelfs niet vooraf aan het inhoudelijke? Nog vóórdat we de inhoud verstonden had de Schrift al gezag over ons. Alleen al vanwege de eerbied waarmee het boek behandeld werd. Het lag op een apart plaatsje in de huiskamer en er werd voor de voorlezing tijd vrijgemaakt hoe ongelegen dat ook kon komen. „Aandacht!”, zei Vader, „we luisteren nu naar wat de Here zegt” en zijn stem was bij het lezen eerbiediger dan anders. Dat was voor het kind allemaal formeel bijbelgezag, want de inhoud drong toen nauwelijks tot ons door. Hoe verder je namelijk teruggaat in je kinderjaren des te groter wordt de voorrang van dat formele gezag boven het materiële. Het is nu precies dat formele gezag geweest dat ons bij het opgroeien nieuwsgierig heeft gemaakt en aan het lezen heeft gezet. En wie ging geloven, die stelde vanuit de inhoud van de bijbel dat formele gezag van het begin in het gelijk.

Vooropgaand gezag

Wanneer je van buiten komend op het geloof toetst ligt dat natuurlijk anders. Totaal anders? Augustinus (die zo iemand was) zei: „Ik zou het evangelie niet geloofd hebben als het gezag van de kerk mij daartoe niet bewogen had”. Typisch een uitspraak over zijn begin als christen. De kerk of de kerkmensen nemen dan de plaats van de ouders in het gezin in. Later komt zo'n beginneling daarbovenuit en zegt hij met de mensen van Sichar: „Wij geloven niet meer om wat jij zegt, want wij zelf hebben Hem gehoord en weten dat deze waarlijk de Heiland der wereld is” (Johannes 4:42). Het inhoudelijk gezag gaat dan het formele verdringen. Ik kan ook zeggen: vullen. Maar het is dus ook voor degene die van buiten komt waar: de kerk predikt het Woord met een vooropgaand gezag. Dus niet omdat het interessant is maar omdat het Gods Woord is. Vandaar de gedrevenheid om het Woord te verbreiden. Er zijn er die daar zelfs hun leven voor inzetten en over hebben. Diegenen in de wereld die daarvan onder de indruk komen gaan van

dat Woord kennis nemen. En wanneer ze dan door Gods genade gaan geloven beamen ze achteraf het gezag waarmee het gebracht werd. Dat mensen zonder bemiddeling van kerk of christenen de bijbel gaan lezen en tot geloof komen (inderdaad om zijn inhoud!) komt voor maar regel is dat niet. Regel is dat bij de eerste kennismaking het formele gezag voorop gaat en het inhoudelijke volgt. Het is wat idealistisch om het omgekeerd voor te stellen.

De open bijbel

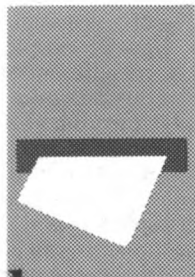
Later wordt het allemaal wat anders. Je wordt volwassen in het geloof en zoals dat in de verhouding tot je ouders gaat: van onderschikking wordt het nevenschikking, zo gaat het enigszins ook met de Schrift. Het begint je te irriteren dat er zo druk gedaan wordt over het gezag van de bijbel want hij is je vriend geworden. Het gezag is er wel maar je voelt het niet, het is een zacht juk en een lichte last. Aan de volwassenheid is verder ook het nuanceren eigen. Ik denk dat niemand eraan ontkomt dat hij zich op de duur door het ene bijbelboek meer aangesproken voelt dan door het andere, door de ene auteur ook meer dan door de andere. Je gaat kritische vragen stellen. Je leert door het gebruik de menselijkheid van de Schrift onderscheiden. Je denkt wel eens: Nou, nou, Paulus, draaf je nu niet een beetje door? Ook de beperktheid van de Schrift ga je zien, dat je haar echt kunt overvragen. Dat het niet waar is wat men vroeger zei: De Schrift is rechter in alle geschillen. Wat is daar al niet een ruzie uit voortgekomen! Kortom, het wordt dan door Gods genade een levende omgang met het Woord. Alles op voorwaarde dat je met een geopende bijbel leeft. Laat je hem dicht dan blijft z'n massief-formele gezag onaangetast. Dan wordt het inderdaad 'van kaft tot kaft'. Bij een open bijbel weet je nauwelijks dat-ie een kaft heeft. En ja, je wordt ook kritisch ten aanzien van wat nu precies 'bijbels' is. Kuitert heeft gelijk wanneer hij de orthodoxie de spiegel voorhoudt: „Niet de hele bijbel, maar een keuze uit wat zich in de bijbel aandient, krijgt het kaartje 'bijbels' opgespeld” (p. 292). Dat is gewoon waar, er is nogal wat willekeurig Schriftgebruik in de orthodoxie. Trouwens, dat hele gedeelte, al die zes punten die Kuitert op p. 291/2 opsomt, moeten ons al kunnen we niet alles toestemmen ertoe brengen de Schriftleer sober te houden; niet teveel vastleggen, de Schrift is een wonder en verrast altijd weer, vooral als je denkt haar orthodox of vrijzinnig in de vingers te hebben. Soberheid siert.

De bijbel Gods Woord

Echter, waar ik voor pleit is dat de vaders en de moeders met recht en reden en vooral blij en dankbaar tegen hun kinderen moeten kunnen zeggen: „De bijbel, jongens? Gods Woord!” De grootvaders mogen op de achtergrond

mompelen: „Nou ja, alles van de bijbel...” – wij weten dat zij niet de beste opvoeders zijn. De terechte nuance die zij bedoelen komt later wel, die hoeft je er bij kinderen niet in te stampen. Dat werkt zelfs kontra-productief. Samenvattend zou ik mijn eerste kritiek op Kuiterts bijbelopvatting in de vorm van deze vraag willen gieten: Als je zegt dat de bijbel de oudste en meest uitgebreide vorm van het christelijke zoekplaatje van God is (p. 294), praat je dan niet als iemand die God in de bijbel reeds gevonden heeft? En is er dáárom niet meer van de bijbel te zeggen, iets dat verder gaat? Inderdaad 'De Bijbel Gods Woord'? Volgende keer verder.

Ingezonden

Een veel besproken rapport (1)

Korte reactie en enkele vragen n.a.v. ds. W. Smouter: een veel besproken rapport (Opbouw 22 mei 1992)

Een voorzichtige benadering

Veel waardering heb ik voor de voorzichtige wijze waarop ook ds. Smouter met bovenstaande vraag omgaat. Zo'n verhaal helpt om te onderscheiden waar het op aan komt en gezien het gebed van Paulus in de brief aan Filippi is het niet onbelangrijk die gave te ontvangen en te ontwikkelen. Ook ben ik nogal ingenomen met de genuanceerde wijze waarop hij een kerntekst in dit verband, als Galaten 3:28 behandelt: in Christus is geen sprake van Jood of Griek, van slaaf of vrije, van mannelijk en vrouwelijk.

Het verschil zit hem in het „geestelijk gezag”?

Ds. Smouter komt evenwel tot de konklusie dat de vraag „het ambt open voor zusters van de gemeente” wezenlijk anders ligt voor het ambt van ouderling dan voor het ambt van diaken. Het verschil zou hem zitten in het

„geestelijk gezag”. Vanwege dit verschil zou het ambt van diaken z.i. wél en het ambt van ouderling niet opengesteld mogen worden voor zusters van de gemeente. Ik heb daar een paar opmerkingen en een paar vragen bij. Het gaat mij hierbij naast het verschil ook vooral om de eenheid van het werk van de ambtsdragers.

1. Handelingen 6 moet blijven als bron van kennis voor het diakonaat!

Ds. Smouter zegt: zusters van de gemeente „worden door de gemeente ook tot bepaalde taken geroepen, waaronder die van „diaken”. De bewijzen hiervoor uit Handelingen 6:1/Romeinen 16:1/1 Tim. 3:11 en 5:1-16 zijn duidelijk.” Mijn vraag is: zijn die bewijzen inderdaad zo duidelijk? In Handelingen 6:1 waar het over „weduwen” gaat, kan het inderdaad gaan om vrouwen die diakonaal werk doen. Ds. Smouter zal met mij eens zijn dat „het kan” dwz. het is niet noodzakelijk. Maar wel is duidelijk dat er 7 diakenen, zeven mannen aangesteld worden om de tafels te bedienen. Mijn vraag aan ds. Smouter is: Wanneer in Handelingen 6:1 inderdaad duidelijk sprake is van diakenen, waarom hebben de apostelen dan onder de zeven diakenen die in dit gedeelte gekozen worden, geen enkele vrouw benoemd? Dit, terwijl ze in de benoeming wel degelijk rekening gehouden hebben met factoren als „wie past het beste bij de groep waaronder de problemen zich voordoen”. Het zijn nl. alle 7 – let maar op hun namen – vermoedelijk mensen uit de verstrooiing. En om die groep in Jeruzalem ging het. Zou een vrouwelijke diaken in de gedachtengang van ds. Smouter dan niet de aangewezen persoon zijn om onder deze weduwen te werken? Maar die overweging is blijkbaar niet bij de apostelen opgekomen. Nee, er staat zelfs expliciet: ziet dan uit broeders naar *zeven mannen* onder u enz.

Tussen haakjes

De schrijvers van het rapport hebben (wel wat biblicistisch naar mijn mening) Handelingen 6 laten vallen als bron van kennis voor het diakenschap omdat er niet met zoveel woorden over diakenen wordt gesproken. Dit gaat mij wat al te snel; zeker als je bedenkt dat Handelingen 6 in de geschiedenis van de kerk altijd als bron van kennis voor het diakonale werk heeft gefungeerd en wij zonder deze bron snel 'uitgeput' zijn. Ik bedoel: Je kunt je eigenlijk geen goede voorstelling maken van wat diakonaal werk inhoudt wanneer je Handelingen 6 laat vallen. Dus volgens mij moet de cie met sterkere argumenten komen om een zo fundamenteel schriftgedeelte te laten vervallen. Wat ik nog veel liever zou zien is dat wij Handelingen 6 gewoon in de traditie van de kerken handhaven. Dus de cie laat de zeven als diakenen vervallen, maar om nu met ds. Smouter te zeggen: die wedu-

wen zijn de diakenen, dat gaat mij ook weer te ver.

2. Oudste lees 'ambtsdrager'

Ds. Smouter stelt dat er niet een massief ambtsbegrip uit de Schrift naar voren komt. Ik ben dat wel met hem eens. Ik ben blij dat ook hij het begrip 'oudste' hanteert, zoals het in het oude en in het nieuwe testament funktioneert, waarmee uitstekend wordt aangegeven wat wij onder 'het ambt' verstaan. Dus als er in de Bijbel sprake is van oudste kun je m.i. zeggen: lees 'ambtsdrager'.

De apostel Paulus is bijvoorbeeld van mening dat er in elke gemeente oudsten moeten worden aangesteld. (Handelingen 14:23 en Titus 1:5). De apostelen noemen zichzelf ook medeoudste (vgl. 1 Petrus 5:1 en Johannes 1 en 3 Johannes 1). Zij noemen zichzelf medeoudste of ook oudste niet alleen omdat zij zichzelf niet boven de oudsten van de gemeente verheven voelden, maar ook omdat zij zichzelf net zoals de oudsten van de gemeente er toe geroepen weten, geestelijk leiding te geven aan de gemeente. Van de oudsten is bekend dat het mannen zijn en moeten zijn. O.a. Titus 1:5.

De diaken is ook een oudste

Opmerkelijk is nu dat er in de Bijbel, als er gesproken wordt over mensen die blijkbaar tot die groep oudsten behoren, niet alleen sprake is van oudsten, maar ook van opzieners en van diakenen. De oudste kan even later opziener genoemd worden. Vergelijk Handelingen 20:28 en Titus 1:7. Heel opmerkelijk is ook dat op die plaatsen waar diakenen met zoveel woorden worden genoemd er naast hen niet over oudste maar over opziener gesproken wordt. Vgl. Fil. 1:1 en 1 Tim 3. In Fil. 1:1 staat: Paulus en Timotheus, dienstknechten van Christus Jezus, aan al de heiligen in Christus Jezus, die te Philippi zijn tezamen met hun opzieners en diakenen. Hetzelfde geldt voor 1 Tim. 3. Indien iemand staat naar het opzienersambt... en even later... én evenzo moeten de diakenen.

Ouderlingen doen in kleine gemeentes ook diakonaal werk

Het feit dat de oudsten ook opzieners waren en hier en daar ook diakenen is in overeenstemming met de Schrift en met de gereformeerde praktijk, waar in kleine gemeentes de ouderlingen zowel de opzienerstaak als de taak van diaken voor hun rekening nemen. Wordt de gemeente groter of is er veel diakonaal werk aan de winkel dan wordt ook het ambt van diaken geopend. Maar beide vormen samen het ambt van oudsten van de gemeente. Indien dit zo is dan kun je niet zeggen ouderlingen kunnen niet... en diakenen kunnen wél vrouwen zijn. Want de oudsten moeten mannen zijn. Dat wordt dan ook je vertaal principe: een vrouw die diakonaal werk doet, noem je in de Bijbelvertaling dan ook geen

diaken, maar dienaressen. En de exegese van 1 Tim. 3:11 waar sprake zou zijn van vrouwelijke diakenen kan dan ook niet. Trouwens ook het volgende vers ontken dit.

Dus mijn mening is dat het geen goede zaak is dat het ambt van diaken geopend zou worden voor zusters van de gemeente aangezien dit ambt samen met dat van opziener behoort tot het ambt van oudsten: En het is duidelijk dat dat mannen (moeten) zijn die tot die taak geroepen worden.

3. De dienst der barmhartigheid behoort onlosmakelijk tot de dienst van het woord en het gebed

Mijn volgende vraag aan ds. Smouter is dan ook: Wanneer zusters van de gemeente het ambt van diaken gaan uitoefenen, krijg je dan niet een ingebouwd spanningsveld dat er vermoedelijk toe leidt dat ook het ambt van ouderling en predikant na verloop van tijd wordt geopend voor vrouwen of – wat misschien nog verstrekkender is in zijn gevolgen – dat het diakonale ambt zijn ambtelijke karakter verliest en ahw uit het ambt gedruwd gaat worden. Dat laatste zou mij zeer en misschien nog wel meer verdrieten. Ik geef toe dat in de Bijbel en in de Gereformeerde traditie het ambt van diaken inderdaad ook afwezig kan zijn, in die zin dat het wordt uitgevoerd door de ouderlingen. Maar dat bevestigt mijn zorg op dit punt. Dwz. het diakonale werk oftewel de dienst der barmhartigheid behoort zo wezenlijk tot de dienst van het woord en het gebed dat het maar met moeite en alleen als dat niet anders kan, ervan losgemaakt kan worden nb. om door anderen beter tot zijn recht te komen. Zo stootten de apostelen dit werk af omdat ze aan hun andere taak (dienst van het woord en het gebed) niet meer toe kwamen én omdat het diakonale werk niet optimaal gebeurde. M.i. behoort de dienst van barmhartigheid zo zeer een eenheid te vormen met de andere taken van de oudsten – nl. de dienst van het woord en van het gebed – dat een uitstoten van de diakonale taak tot iets wat niet meer ambtelijk is, het evangelie zou aantasten: Daarin behoren woord en daad en gebed gewoon samen. Als de daad er wel afkan, er wel uit kan, dan trekken we het evangelie uit zijn verband. De winst zou zijn dat zusters een ambt bekleden, het ambt van diaken, maar het verlies zou dan veel groter zijn. Er zou nl. een visie achterliggen dat het werk van de diakenen niet zou behoren tot de geestelijke leiding die de ambtsdragers aan de gemeente moeten geven. Welnu: het behoort er wél toe, heel wezenlijk. Worden in die zin ook geen eisen gesteld aan het diakenschap? Bijv. 1 Tim. 3 „Evenzo moeten de diakenen waardig zijn, niet met twee tongen sprekende, niet verzet op veel wijn, niet op winstbejag uit, maar het geheimen van het geloof bewarend in een rein geweten.” Hebben de diakenen volgens het bevestigingsformulier niet in

allerlei opzichten taken samen met de ouderlingen enz. Als het de andere kant uit zou gaan nl. ook vrouwelijke ouderlingen en predikanten, zou het een kant opgaan waarvan we nu in ieder geval nog zeggen dat de Schrift die afwijst. Of is er geen sprake van een ingebouwd spanningsveld. Ziet ds. Smouter nog andere mogelijkheden? Bijv. een goede afgrenzing binnen het kerkeraadswerk waarbij zowel de ouderling als de (vrouwelijke) diaken voluit kan functioneren en het evangelie tot zijn recht komt? De oplossing van vandaag moet niet het probleem van morgen zijn.

G. de Lange, Rotterdam

Een veel besproken rapport (2)

Laten we voorop stellen dat wij het eigenlijk niet zo netjes vinden om als theologen stelling te nemen m.b.t. het studierapport van de Commissie Openstelling Diakenambt voor de Zusters, nu daarover in de kerken gedruk gediscussieerd wordt. Elke gemeente is zelf mondig genoeg om zich een mening te vormen en knopen door te hakken. Maar goed, ds. Smouter heeft deze Terughoudendheid niet betracht. En om te voorkomen dat zijn artikel in Opbouw van 22 mei jl. als leeswijzer voor het rapport gaat fungeren, willen wij daarop kritisch ingaan.

De achterliggende gedachte bij het artikel van Smouter is dat een vrouw geen geestelijk gezag mag uitoefenen over een man. Smouter schrijft: „Laten we de hele zaak eerst eens samenvatten op een vingernagel. De apostel zegt: „ik sta niet toe, dat een vrouw onderricht geeft of gezag heeft over de man” (1 Tim. 2, 12) en wij zien eigenlijk niet in wat daartegen is. Dan heb je een probleem... De vraag is nu, hoe we omgaan met dit probleem.” Wij vinden deze tekst niet geschikt als invalshoek m.b.t. de hele discussie. Op deze manier wordt het probleem versmaald en versimpeld. Uitgangspunt moet zijn de lijn van de Schrift, te beginnen bij Genesis 1. Die lijn moet als leidraad dienen voor de uitleg van de afzonderlijke teksten. Om het konkreet te maken: volgens ons is het in het licht van de lijn van de Schrift onmogelijk om 1 Tim. 2, 12 zo uit te leggen dat vrouwen vandaag geen geestelijk gezag mogen uitoefenen. Hoe komen wij hierbij? De eerste drie hoofdstukken van de Bijbel laten de volgende lijn zien m.b.t. de verhouding van man en vrouw. Man en vrouw zijn allebei naar Gods beeld geschapen en krijgen allebei dezelfde opdracht van God (Gen. 1, 26-28). Hoewel ze van verschillend geslacht zijn, komt dit niet tot uitdrukking in de taakverdeling. Dat de taak van de man vooral (of alleen) bestaat uit heersen en onderwerpen en dat de vrouw dit

ontzegd wordt, doet geen recht aan Genesis 1. Uit Gen. 2 kunnen we conkluderen dat de mannelijke en de vrouwelijke mens een perfect koppel vormen. Met de man alleen was de schepping niet af. Deze wordt pas compleet als de vrouw als zijn tegenhanger (in de NBG-vertaling: „hulp”) geschapen wordt. Na de zondeval wordt de gelijkwaardige („de man zal over u heersen”, Gen. 3, 16). Hierbij is geen sprake van een gebod van God, maar wordt de konsekwentie van de zonde aangegeven. Wil deze ongelijkwaardige verhouding weer gelijkwaardig worden, dan zal er moeite gedaan moeten worden. Juist waar mensen dicht bij God leven, doen zij die moeite. Sterker nog: God zelf werkt daaraan. Het meest goddelijk komt dit tot uitdrukking bij de uitstorting van de Heilige Geest (Hand. 2). Hier wordt een duidelijk signaal gegeven dat bij het volk van God gewijzigde verhoudingen horen. In zijn toespraak zegt Petrus dat de profetie van Joël nu in vervulling gaat (Hd. 2, 14vv). In deze profetie gaat het over de uitstorting van de Geest op alle vlees. Leeftijd, geslacht en sociale positie zijn geen belemmering meer om in de gemeente van Christus te functioneren. Niemand mag nu nog zeggen (zoals het in die dagen gangbaar was): „Hij is te jong” of: „Het is maar een vrouw”. Hier is gelijkwaardig. Het is duidelijk dat hiermee de onderlinge verhoudingen, en dus ook de man-vrouw-verhouding, zoals die verworden zijn na de zondeval, hersteld worden in de gemeente van Christus.

Ook Paulus sluit zich aan bij Hand. 2, getuige Gal. 3, 28 („Hierbij is geen sprake van Jood of Griek, van slaaf of vrije, van mannelijk en vrouwelijk”). Smouter schrijft hierover terecht: „al len zijn gelijk met Christus be-deeld”. M.b.t. de slaven schrijft Smouter dat de afschaffing van slavernij een voorbeeld is van een bijbelse lijn, die er om vroeg voortgezet te worden. Ditzelfde geldt naar onze mening voor de positie van de vrouw. Hiervan zegt Smouter echter: „Een vermeende Bijbelse lijn voortzetten tegen de tekst van Gods Woord in, dat is een heel ander verhaal”. Wij menen aange-toond te hebben dat de door ons geschetste lijn wel degelijk bijbels is. Zoals Paulus niet oproept tot afschaffing van slavernij en zelfs slaven oproept om gehoorzaam aan hun heer te blijven (vgl. Ef. 6, 5-9), maar door andere uitspraken dynamiet legt onder het instituut slavernij (vgl. de brief aan Filémon vs. 15 en 16), zo gaat hij ook te werk met de positie van de vrouw in de gemeente. Dit betekent dat een tekst als 1 Tim. 2, 12 gelezen moet worden in het licht van de lijn van de Schrift en niet zondermeer toe te passen is op onze situatie. Paulus zegt dus niet dat vrouwen nooit onderricht mogen geven, hij wil alleen niet dat deze vrouwen dat toen en daar deden (mogelijk omdat ze pas net zelf onderricht ontvangen hadden, mogelijk om-

dat heerszucht de drijfveer was). Ook Smouter erkent in zijn artikel dat de gaven van vrouwen in de Schrift, en zeker in het Nieuwe Testament, voluit worden ingeschakeld. Maar wanneer hij komt te spreken over Gods wil voor de inrichting van de gemeente en dan met name over de 'oudsten', dan worden de voorschriften van Paulus en Petrus heel direkt naar de gemeente van vandaag overgeheveld. Hand. 2 en Gal. 3 zijn dan opeens uit het gezichtsveld verdwenen. Zo wekt Smouter de indruk, ook al zegt hij dat niet te willen, te werken met geïsoleerde teksten.

Lopen wij met onze visie het gevaar van een 'open eindregeling' zoals Smouter het noemt? Met andere woorden: begeven wij ons hiermee op een hellend vlak? Wanneer je je houdt aan afzonderlijke teksten lijkt dat veiliger te zijn. Maar als je die teksten niet ziet in het brede perspectief van de hele Schrift, beperk je je blikveld en kun je je afvragen of je nog wel volledig recht doet aan Gods wil. Het moge duidelijk zijn, dat ook wij vasthouden aan de weg die Smouter bepleit, namelijk niet uit te gaan boven hetgeen geschreven staat in de Bijbel.

Mark en Lia Janssens,
Alphen aan den Rijn

Reactie

Reactie op ds. De Lange

De kern van wat ds. De Lange schrijft is, dat de mannen uit Handelingen 6 diakenen zijn en dat het woord 'oudste' een verzamelbegrip is voor opzieners en diakenen. Dit laatste betekent voor hem, dat diakenen dus ambtsdragers en dus mannen moeten zijn. Ik vind dit wel een boeiende gedachte, maar mijn bezwaar is dat je op deze manier zoveel moet veronderstellen om het ambt van diaken rond te krijgen. Het krijgt een heel smalle basis. Je moet veronderstellen dat de mannen van Hand. 6 diakenen zijn, al heten ze niet zo. Je moet veronderstellen dat het woord oudste een verzamelbegrip is, terwijl dat er niet bij staat. En je moet de envelop van Paulus' brief aan de Filippenzen met een loupe uitvergrooten om aan die ene uitdrukking 'opzieners en diakenen' allerlei conclusies te verbinden. En dat allemaal terwille van 'het ambt', dat in de Bijbel niet voorkomt.

In werkelijkheid komt het diaconaat in de Bijbel op vanuit de gemeente, gevoed door Jezus' eigen woorden en daden. Het hoort inderdaad wezenlijk bij de dienst van Woord en gebed, maar dan als een kostelijke vrucht ervan, die bij mannen en vrouwen gevonden wordt. De schriftuurlijke basis ervoor blijkt dan veel breder te zijn dan in redeneringen over de ambtelijke status. In het artikel waar ds. De Lange op reageert verwees ik al naar een lezing van mij hierover, die nog gepubliceerd moet worden. Maar ik heb al zoveel ruimte van 'Opbouw' gekregen, dat ik bescheiden afwacht wanneer hier ruimte voor is.

Reactie op ds. en mevr. Janssens

Wat de reactie van ds. en mevr. Mark en Lia Janssens betreft: ik geef toe, dat ik destijds theologie gestudeerd heb. Maar ik heb er geen ogenblik aan gedacht dat het met zo'n verleden "niet zo netjes" zou zijn om over het studierapport te schrijven. Het laatste wat ik wil is wel om de discussie van de mondige gemeente naar de theologen te trekken. Eerlijk gezegd eerder het omgekeerde. Ik zag om me heen, dat de discussie dreigde te verzanden in een veelheid van exegetische en theologische vragen en hoopte het schip weer vlot te trekken. Daar had ik ook die samenvatting op een vingernagel voor nodig. Natuurlijk is dat een versimpeling. Het is met opzet prikkelend geformuleerd, want ik had even een speldeprik nodig om het idee door te prikken, dat we met onoplosbare exegetische problemen te maken hebben. Die problemen zijn er wel maar heus, daar zit het 'm niet op vast. De bewuste tekst was me overigens wel door het rapport zelf aange-reikt, dat stelt: "Dit is in feite het enige schriftgedeelte dat zich rechtstreeks lijkt uit te spreken over leiding geven

van zusters in de kerk" (pag. 79). De rest van de brief is een poging, volgens het recept van Eindhoven, om een bijbelse lijn verder door te trekken dan de Bijbel doet. Dat is riskant, maar het kan wel – op voorwaarde dat je niet tegen een uitdrukkelijk woord Gods in gaat. En, in alle eerlijkheid, ik zie niet in hoe je onder die voorwaarde de lijn zover kunt doortrekken dat vrouwelijke ouderlingen in beeld komen. Waar dat wel geprobeerd is, zeggen ze inmiddels op alle gebied: "wij weten meer dan Paulus" en "minder heibel zonder Bijbel". Voor alle duidelijkheid: ik zie heel goed dat de beide briefschrijvers, blijkens hun slotzin, die kant niet op willen. Maar ik zie niet zo goed hoe ze dat vol willen houden, zonder de zwijgtteksten te schrappen.

Een nawoord op een ingezonden moet kort zijn en daarom laat ik het hierbij, hoewel meer te zeggen zou zijn. Mijn welgemeende dank aan de briefschrijvers!

W. Smouter

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1992

- 17 sept. Vrouwenkontaktdag te Bunschoten-Spakenburg
- 31 okt. Regionale Ontmoetingsdag Chr. Geref. Ned. Geref. te Assen

In de komende nummers (o.a.):

G. v.d. Brink, Ethische vragen
D. Holwerda, Het boek des levens en de boekrol uit Openb. 5
J.H. Klein, Christus in het kerklied

K.R. Veenhof, Heemstede

Priesters en oudsten (1)

Bijbelse obstakels voor 'de vrouw in het ambt'?

De discussie over 'de vrouw in het ambt' in onze kerken lijkt via het studierapport van de desbetreffende commissie geleidelijk tot een beslissing te zullen leiden. Dat is goed, want het heeft (te) lang geduurd, en het kan ook, want de zaak is grondig bestudeerd. Ik schrijf deze bijdrage, omdat ik geloof dat een belangrijk aspect in de discussie te weinig aandacht heeft ontvangen. Deze laatste was vooral gericht op het nauwkeurig vaststellen van de inhoud en bedoeling van wat we 'kernteksten' kunnen noemen. Nauwkeurige exegese en analyse van kernwoorden en het verstaan van deze teksten in het geheel van de Schrift ontvingen de meeste aandacht. Daarnaast werd ook, voorzichtig, de vraag aan de orde gesteld of het in rekening brengen van 'het historisch karakter van de Bijbel' en 'de concrete situatie' van bepaalde voorschriften niet moest leiden tot de vraag of die voorschriften 'vandaag nog alle gelden'. Ik denk dat die vraag, dus de vraag naar het gezag van bijbelse uitspraken vandaag, de kernvraag is. De discussie daarover is veel minder ver gevorderd en het studierapport (dat wel vragen registreert en ook enkele overwegingen uit de 'Verantwoording' van Eindhoven citeert) is op dit punt (te) terughoudend. Termen als 'tijdbediend', 'situatiegebonden', 'tijdgebonden' en 'kulturbepaald' duiken in de beschouwingen op en geven aan dat men worstelt met de vraag wat van de desbetreffende bijbelse voorschriften toen wel en nu niet meer gezaghebbend zou zijn. Maar het gebruik van zulke termen alleen helpt niet, als men daarbij niet concreet invult wat 'tijdgebonden' enz. is, en wat blijvend en voor alle tijden en plaatsen geldend. Toch is alleen een beslissing mogelijk als hier duidelijk gekozen wordt, en ik hoop dat deze bijdrage daartoe een aanzet kan zijn.

De vraag waarvoor wij staan is in feite deze: zou Paulus vandaag aan de dag, aan een gemeente van Christus, ontstaan in een grote stad, waar man en vrouw in het sociale leven volkomen gelijkberechtigd zijn en waar ook Christenvrouwen in het burgerlijke leven van die rechten met overtuiging gebruik maken, nog schrijven: „God vraagt van U dat in Uw gemeente vrouwen zich onthouden van het geven van leiding, van het uitoefenen van gezag, en uitgesloten worden van het bekleden van kerkelijke ambten!”? En zo ja, hoe zou hij dit vanuit de Bijbel beargumenteren? Zo'n toespitsing maakt duidelijk dat zo'n gebod zo'n gemeente – en dat geldt officieel thans in onze kerken – tot een haast folkloristische enclave in de maatschappij zou maken en een schril contrast zou doen

ontstaan tussen wat binnen en wat buiten de kerkmuren geldt. En dat was in Paulus' dagen nu juist volledig anders, omdat de voorschriften, waardoor hij de rol van vrouwen in de gemeente binnen de perken wilde houden, een bestuurlijke norm in stand hielden die ook in 'de wereld' gemeengoed was. En de vraag is dus of God vandaag op dit gebied wel een duidelijke antithese van ons vraagt. Die vraag is extra klemmend als men beseft dat leiding en bestuur door (manelijke) 'oudsten' van oorsprong een niet-kerkelijke, zuiver burgerlijke bestuursvorm was, secundair door de kerk aan de maatschappij ontleend. Waarom, moet men dus vragen, was zo'n overname en analogie toen wel mogelijk, en waarom moet de gemeente van Christus nu bewust afstand nemen van een ook door Christenen voor onze maatschappij algemeen aanvaarde ordening, waarin vrouwen gelijkberechtigd zijn? De keuze voor het scheppen van een antithese moet uiteraard gebaseerd zijn op bijbelse argumenten en voorschriften. Het studierapport maakt duidelijk dat argumenten vanuit losse teksten riskant is en dat het gaat om het ontdekken van de principiële bijbelse visie op de rol van de vrouw. Dat leidt onherroepelijk tot een vergelijking van wat in het begin van Genesis principieel over de verhouding tussen man en vrouw gesteld wordt met de concrete voorschriften die Paulus in zijn brieven geeft. Wat was de blijvende, niet tijd- of situatiegebonden kern van het gebod? Wil men daar achter komen, dan rijst de vraag of er inderdaad sprake is van een duidelijk gebod. Ik hoop in het volgende aan te tonen dat de Bijbel zich juist t.a.v. de sociale structuren op veel punten aansluit bij de toen heersende oudoosterse, patriarchale cultuur, die reeds vóór het ontstaan van Israël zijn eigen vormen en normen had ontwikkeld. Overname daarvan in het O.T. betekent niet automatisch een gebiedende bijbelse norm, een goddelijk gebod. Dat geldt niet van wat de Bijbel bepaalt in zake (ook Hebreeuwse) slaven; geldt het wel van wat over de rol van de vrouw gezegd wordt? Wat is in dit opzicht 'typisch bijbels', wat leert Genesis ons, en welke argumenten voert Paulus voor zijn voorschriften aan? In de titel worden 'priesters' en 'oudsten' genoemd, Israëls leiders en ambtsdragers in 'kerk' en 'maatschappij', en per definitie alleen mannen. Niemand zal ontkennen dat de aard van en visie op deze beide bijbelse ambten de traditionele invulling van de kerkelijke ambten, en dus ook het weren van vrouwen daaruit heeft beïnvloed. Maar tussen beide is een groot

verschil, zowel t.a.v. ontstaan en invulling ervan in Israël, als t.a.v. de wijze waarop beide ambten en de onderliggende visies in het Nieuwe Testament doorwerken. Je zou kunnen stellen dat de 'vulling' van het priesterschap in Israël sterk bepaald was door de antithese met de heidense wereld, een religieuze positiekeuze betekende. Maar de 'vulling' van de functie van 'oudste' is bewijs van aansluiting bij en overname van wat in de wereld van toen gangbaar was, een bewijs van sociale analogie. Dat is een opmerkelijk verschil, dat consequenties heeft voor 'de vrouw in het ambt'.

Priesters

Heel het Oude Testament staat in het teken van een bewuste antithese met de heidens-religieuze cultuur van die tijd, vooral die van Kanaän. Dat betekent een radicaal afwijzen van de verering van de krachten van natuur en vruchtbaarheid, waarbij het seksuele, erotische element steeds een rol speelde. In dit opzicht was de gebeurtenis van Bet-Peör (Num. 25), vlak vóór de intocht in Kanaän, een waarschuwend voorbeeld. Het toonde zowel de verleidelijkheid van die kultus aan als Gods afschuw ervan. Verzet tegen de Kanaänitische godsdienst bracht zo mee dat het seksuele en erotische uit Israëls godsdienst moest worden uitgebannen. Zoals er in Israël geen vrouwelijke godin mocht zijn (een moedergodin, een erotische jonge godin), zo was er ook geen plaats voor priesteressen. De kultus was een mannenzaak en ook zij moesten zich (getuige hun kledingvoorschriften) wachten voor seksuele prikkels. De stam van Levi was in zijn geheel bestemd voor kultisch werk en priesterdienst, als plaatsvervangers voor de (uiteraard manlijke) eerstgeborenen uit alle stammen.

Daarnaast kenmerkte het Oude Testament zich door een grote nadruk op Gods heiligheid en daarom door strenge reinheidswetten. Bezoedeling, misvorming en verontreiniging waren God een afschuw en moesten uit de kultus en uit het leven zoveel mogelijk uitgebannen worden. Dat betekende dat priesters en offerdieren volkomen gaaf moesten zijn, alle voorwerpen en plaatsen rein, en dat mensen moesten waken voor verontreiniging door wat van binnenuit of van buiten af kwam. Contact met wat dood is, met ziekten als lepra, en met lichamelijke afscheidingen die met sexualiteit te maken hebben, dat alles waren gevreesde oorzaken van onreinheid. De onreinheid i.v.m. de sexualiteit betrof tastbare blijken van geslachtsgemeenschap en de menstruatie, waarbij bezoedeling door bloed plaats vond. En

een soortgelijke bezoedeling vond plaats bij het baren van kinderen. Terwijl man en vrouw beide vatbaar waren voor allerlei soorten verontreiniging, is het duidelijk dat de vrouw, vanaf haar puberteit, daarvoor uiterst kwetsbaar was. Terwijl vergelijkbare onreinheid bij mannen (diverse soorten vloeiingen, zaaduitstorting) slechts tot aan de avond onrein maakt, is de vrouw tijdens haar maandstonde zeven dagen onrein en wordt wie haar aanraakt ook onrein. Bloedverlies bij de geboorte maakt een vrouw één tot twee weken onrein – nota bene afhankelijk van het geslacht van haar kind –, en daarna zal zij zich nog 33 of 66 dagen hebben te onthouden van contact „met alles wat heilig is”. Het is hier niet de plaats om in te gaan op de redenen waarom dit zo was. Ik kan hiervoor verwijzen naar de recente studies van K. van der Toorn, o.a. (Baarn 1987), waar ook getoond wordt dat in de heidenwereld vergelijkbare opvattingen heersten. Waar het hier om gaat is dat deze strikte reinheidswetten de vrouw, al vanwege haar geslacht uitgesloten van het priesterschap, ook herhaaldelijk, soms voor vrij lange perioden uitsloot van deelname aan de eredienst.

Het is duidelijk dat de vrouw binnen dit reinheidskader noch bij de eredienst in de tempel, noch ook in de synagoge een ambtelijke rol kon vervullen. Dergelijke bepalingen hebben er onherroepelijk toe bijgedragen de vrouw als een meer en vaker onrein wezen naar beneden te drukken en soms zelfs als onvolmaakter, vatbaarder voor zonde en duivel, als belichaming van vleeselijke lusten te brandmerken. Dat vrouwen tot in de late Middeleeuwen tijdens hun maandstonde niet aan de communie mochten deelnemen en dat vooral vrouwen als heksen werden vervolgd staat hier niet los van. Boven bleek dat ook mannen i.v.m. seksuele gebeurtenissen onrein werden. Maar dat was niet alleen om afscheidingen van hun eigen lichaam. Ook het seksuele contact met vrouwen als zodanig kon onreinheid veroorzaken. David en zijn mannen, op de vlucht voor Saul, mogen de toonbroden uit de tabernakel te Nob slechts eten als ze zich van geslachtelijke omgang met vrouwen onthouden hebben (1 Sam. 21:4v.). En zelfs in Openbaring lees je, toch wel met verbazing, dat de 144.000 die bij het Lam op de berg Sion zijn aangeduid worden als „die zich niet met vrouwen bevlekt hebben”. Het is een lijn die doorloopt naar de monniksascese en het celibaat. Immers de priester, die het miswonder moet voltrekken, kan dat slechts als hij heilig is en dus mag hij niet gehuwd zijn. Hoewel de feiten de positie van de vrouw in tempel en synagoge beïnvloed hebben, spelen ze in de Nieuwtestamentische gemeente geen rol (Openb. 14:4 is een uitzondering). Reinheidswetten hebben hun geldigheid verloren. Dat heeft Jezus in woord en daad verkondigd en Paulus heeft het, in zijn strijd tegen het wetti-

sche Judaïsme met kracht verdedigd. Onreinheid beperkt de rol van de Christenvrouw niet meer. Paulus' argumenten tegen leiding door en gezag van vrouwen hebben een andere wortel en als hij soms ongehuwd blijven aanbeveelt heeft hij praktische, geen religieuze argumenten. En na Christus' volmaakte offer zijn geen offers en dus geen priesters meer nodig. Een oudste is (evenmin als een predikant) een nieuwtestamentische priester. De antithese met de heidense vruchtbaarheidsgodsdiensten hoeft niet meer door te werken ten nadele van de vrouw. Paulus' standpunt inzake de rol van de vrouw in de gemeente betekent alleen de bevestiging van een uit de oudheid, via Israël en Jodendom overgeërfd maatschappelijk en bestuurlijk bestel. De vraag of dat bestel ook niet beïnvloed is door de bovengenoemde, voor vrouwen discriminerende reinheids- en priesterwetten stelt Paulus niet aan de orde. Dat is begrijpelijk, want hij heeft andere argumenten. Dit argument zou men kunnen verwachten van wie zich inzet voor de emancipatie van de christelijke vrouw, niet van wie haar rol binnen 'bijbelse' perken wil houden.

Boekbespreking

C.J. Stahlie, Ugchelen

Lourens Ingelse

Een episode uit het godsdienstig leven op Walcheren omstreeks 1780
door A. Janse

Weer liet de werkgroep 'Gereformeerd Schoolblad' een nieuwe brochure het licht zien. De werkgroep geeft voornamelijk artikelen en publicaties van de heer A. Janse, eens hoofd van de Christelijke school te Biggekerke, uit. Artikelen en bijdragen, die of in de vergetelheid zijn geraakt, of misschien min of meer 'ondergestoven' zijn. Helaas. Uit de grote belangstelling voor deze heruitgaven blijkt, hoezeer deze nog steeds gewaardeerd worden. En dat is geen wonder, want Janse haakte met al zijn boeken en artikelen altijd in op de actualiteit. Het kerkelijke, nationale en wereldgebeuren was aan Biggekerke allerm minst voorbijgegaan. De actualiteit van de ontwikkelingen in de jaren '30 vinden we terug in de titels van zijn brochures. Over de meeste pennevruchten heeft de schrijver eerst diepgaand van gedachten gewisseld met zijn vriend, professor Dr. D.H.Th. Vollenhoven, die van 1919 tot 1922 in Oostkapelle op

Walcheren heeft gestaan als Gereformeerd predikant.

In 1927 verscheen Janse's brochure 'Lourens Ingelse'. Oorspronkelijk was deze geschreven als lezing voor de kring Walcheren van de Gereformeerde Meisjesverenigingen in september 1925.

Enigszins bijgewerkt verscheen deze daarna als feuilleton in de 'Zeeuwse Kerkbode'. Nog levendig herinner ik me, hoe mijn vader – wij woonden toen nog op Walcheren – iedere week deze feuilleton met intense belangstelling las. Geen wonder, dat Janse in zijn 'Woord Vooraf' schrijft: „Van vele Broeders en Zusters, ook buiten Zeeland, mocht ik vernemen, dat het hun tot lering en vertroosting was geweest.” Zo ging zijn brochure dan ik breder kring uit. De eerste druk was voor die jaren betrekkelijk vlug uitverkocht. In 1932 verschijnt bij Oosterbaan en Le Cointre te Goes de tweede druk. Dan verschijnen vrij snel na elkaar zoveel boeken van Janse, dat het vele jaren stil wordt rondom de brochure 'Lourens Ingelse'. En nu ligt dan de derde druk voor ons. De zaak, waarover deze gaat blijft actueel. Janse neemt daarin namelijk stelling tegen mystiek en piëtisme, die hij even bedreigend vindt voor een gezond gereformeerd geloofsleven als rationalisme, Barthianisme en modernisme.

In de persoon van Lourens Ingelse vertelt Janse over het godsdienstig leven van de Zeeuwse mensen; hoe ze putten uit tweeërlei bron, met als gevolg: tweeërlei stroming in het kerkelijk leven: een 'onderstroom' voortkomend uit de overlevering. Dat is de godsdienst, die we van geslacht op geslacht overnemen, die van grootouders op ouders en zo op de kinderen overgaat, en die voortleeft in bepaalde, meest onschriftuurlijke termen. De andere richting wordt gevoed uit Gods Woord en uit de belijdenisschriften van de Kerk, en vindt in het officiële kerkelijk leven met de ambtelijke bearbeiding een grote steun. Toch gaat de onderstroom zo sterk door het volksleven, dat die b.v. op huisbezoek, en inzake het Heilig Avondmaal, en bij het huiselijk godsdienstig leven telkens weer voor de dag komt door de botsing met het eenvoudig Woord van God: dat iemand belijdenis doet, zijn kind laat dopen, het 'Onze Vader' bidt (bovenstroom) en toch zegt, dat er nog iets met hem gebeuren moet, voor hij aan het Avondmaal mag komen. Janse geeft daar nog veel meer symptomen van.

Die onderstroom dateert uit de eeuw van verval in onze geschiedenis (1700-1800). En daarom is het zo leerzaam, ook voor onze tijd, om eens terug te gaan naar die tijd, en het geestelijk leven van die dagen nader te bekijken. Janse doet dat aan de hand van een drietal boekjes, door Walcherse boeren in die tijd geschreven, en hij verwerkt ze tot één brochure, getiteld: 'Lourens Ingelse, een episode uit het

godsdienstig leven op Walcheren omstreeks 1780'.

En hij doet dat uitvoerig. Hij vertelt over Lourens Ingelse, die boer was in de Oranjepolder bij Arnhemuiden en van zijn vrouw Neeltje Sanderse, beiden waarschijnlijk afkomstig uit Grijpskerke. Hij vertelt, hoe deze Walcherse boer zijn geestelijk leven, zijn 'innerlijk leven' blootlegt, en hoe hij daarmee een belangrijk stuk leven van onze voorouders te zien geeft. Hoe stonden die oude Walcherse boeren ten opzichte van de Bijbel, hoe was hun geestelijk leven getint, in welke richting bewoog zich hun denkwereld omtrent de hogere dingen, hoe hebben ze de Bijbel gelezen? Allemaal vragen met een diepe en brede strekking.

Ook voor ons – het nageslacht – zijn die vragen zo belangrijk, omdat hun geestelijke richting en vaak ook hun naam, nog voortleeft in ons volksleven, ook in de kerken van de Gereformeerde gezindte. Via Lourens Ingelse laat de heer Janse ons een kijkje nemen in het innerlijk leven van deze mensen, en openen zij het hart voor ons. Dat kan voor ons zeer leerzaam zijn. Hij schrijft aan het slot: „We hebben niet anders te doen dan de overgeleverde godsdienst en zijn termen te toetsen aan Gods Woord en de Belijdenis. En in zoverre alle Gereformeerden daar weer mee werkzaam worden, in zover is er ook echte gezonde toenadering om als kerken elkander te zoeken.”

De oude kerk gaf ons niet een psychologische uiteenzetting van wat er in een mens omgaat bij het *geloven*, geen *kenmerken* des geloofs, maar zij gaf ons de *'Twaalf artikelen des geloofs'*. En die inhoud des geloofs heeft alle eeuwen door Gods volk vertroost en verblijd.

Bestellen door overmaking van f 4,75 (zonder porto) of f 6,65 (met porto) op NMB-bank te Schiedam, nr. 6836.59.553 t.n.v. A. Scheele, Over de Vesten 62, 3116 AG Schiedam, of op het gironummer van A. Scheele 78718.

P.J.H. Krol, Kampen

Toerustingsavonden¹

Wat ik nu ga zeggen is aangekondigd met: ds. P.J.H. Krol vertelt over de succesvolle toerustingscursus in de gemeente van Kampen. Ik ben niet zo gelukkig met deze aankondiging. Ik ga iets vertellen, dat plaatsvindt in de gemeente van Kampen, en dat alles te maken heeft met toerusting. Dat klopt. Maar met de rest van de zin heb ik toch wat moeite. Het woord 'cursus' vermijd ik graag in dit verband. Het zou namelijk de indruk kunnen wekken, dat een deel van de gemeente aan een ander deel van de gemeente zegt hoe het moet. Zeker in combinatie met de toevoeging 'suksevol' komt het in de sfeer van het toedienen van een oplossing: volg de cursus en weg is het tekort.

Het klinkt ook teveel als iets aparts, iets dat los staat van de rest van wat er in de gemeente gebeurt. Als een uit oplossingenland overgevglogen vreemde eend in de bijt. Iets nieuws, dat eindelijk resultaat brengt. Terwijl de toerustingsavonden gewoon een vorm zijn, een andere vorm zijn voor wat altijd al op allerlei wijze in de gemeente gebeurde en gewoon moet blijven gebeuren.

Toerusting van gemeenteleden is immers niet iets van de laatste tijd. In de vooraankondiging van dit keuzeprogramma heb ik erop gewezen dat 'toerusten' geen modewoord is, maar een oude en blijvende bijbelse term. Ik noemde Ef. 4 en II Tim. 3. Mag ik die woorden nog even herhalen. In Ef. 4 spreekt Paulus over ambtsdragers, die er zijn „om de heiligen TOE TE RUSTEN tot dienstbetoon”. En in II Tim. 3 wordt het doel van allerlei activiteiten in de gemeente omschreven als: „opdat de mens Gods volkomen zij, tot alle goed werk volkomen TOEGE-RUST”.

Het elkaar toerusten in de gemeente is dus een bijbelse opdracht. Het bijbelse woord 'toerusten' betekent letterlijk (ook dat schreef ik al): 'zorgen dat iets aan zijn doel beantwoordt'. Het woord 'doel' is daarbij belangrijk. Een christen bestaat maar niet om te bestaan. Een gemeente is er maar niet om er te zijn. Een christen heeft een doel! Een gemeente heeft een doel! „Elkaar dienen”, zegt Ef. 4. „Goed werk doen”, zegt II Tim. 3. Om aan ons doel (Gods doel!) te beantwoorden is toerusting nodig. Het gaat niet vanzelf. Als er niet aan gewerkt wordt, komt er niets van terecht. Dan schiet een christen, dan schiet de gemeente langs zijn/haar doel heen.

Van deze toerusting moet dus serieus werk gemaakt worden. Dat gebeurt ook. Alle eeuwen door is in de gemeenten het evangelie verkondigd, niet alleen om mensen tot geloof te

brengen, ook om die gelovigen te vernieuwen en toe te rusten. De zondagse erediensten spelen in de christelijke gemeente de hoofdrol, ook op dit punt. Daarnaast moeten we denken aan de ambtelijke bearbeiding van de gemeente door middel van bezoeken aan de huizen. En groot is ook de waarde van verenigingen bij het elkaar toerusten tot dienstbetoon en goede werken.

Als er al zoveel gebeurt aan toerusting, waarom dan daarbij nog speciale toerustingsavonden?

In eerste instantie was dat vanwege een konkrete aanleiding. De eerste serie avonden hadden een speciaal doel, dat niet zo nadrukkelijk en uitgebreid aandacht krijgt langs de zojuist genoemde gebruikelijke toerustingswegen, en dat die aandacht wel nodig heeft, namelijk: de toerusting tot het zijn van een leesbare brief van Christus.

We hebben daarom zes avonden georganiseerd en met elkaar nagedacht over de thema's: de opdracht, de vreemdelingschap, wat geloof je zelf, geloof je het zelf?, zijn we een aantrekkelijke gemeente? en persoonlijke evangelisatie.

Maar het beviel zo goed deze avonden, het was zo fijn om zo samen te zijn, de uitslag van de slotenquête wees maar in één richting: bis, bis!!, dat we besloten om door te gaan. Zo hebben we dezelfde vorm nu drie jaar gebruikt. Opnieuw voor toerusting van elkaar. Maar met minder specifieke doelen.

Het tweede jaar was het thema: „Samen viëren, samen leven”. Opnieuw een serie van zes avonden, met de volgende onderwerpen: de gemeenschap der heiligen, de eredienst als ontmoeting, de verantwoordelijkheid van gemeenteleden ten opzichte van elkaar, de gaven van elk gemeentelid, de positie van de jeugd in de gemeente en gemeenteopbouw. Deze avonden zijn uitgemond in een verzoek aan de kerkeraad om een plan op te stellen voor het werken aan de versterking van de onderlinge band en de onderlinge zorg. De kerkeraad heeft toen een 'adviescommissie gemeentelopbouw' ingesteld, die inmiddels vergevorderd is met een eerste rapport. De derde serie toerustingsavonden tenslotte, dit voorjaar, had als thema: 'Je mag er zijn!'. Het ging over de hoofdpunten van ons geloof. Met daarbij steeds de vraag: „wat heb je eraan?”. Bijvoorbeeld: „wat heb je eraan dat je gedoopt bent?”. We wilden ons samen verblijden over het leven dat de Here geeft. De subthema's van de deze keer vijf avonden waren: Je mag er zijn... want God heeft je gemaakt!, Je mag er zijn... want God sloot een verbond met jou!,

Je mag er zijn... want God is te vertrouwen!, Je mag er zijn... want Gods Geest wil in jou wonen! en Je mag er zijn... waar ben je nu?!

Wat was nu het eigene van deze avonden. Wat bracht het enthousiasme teweeg. Dat kwam niet in de eerste plaats door de onderwerpen, maar door de opzet en de sfeer.

De avonden hadden iets weldadigs. Er was verbondenheid en openheid. De gesprekken waren vaak zo van toon, dat men meer durfde zeggen dan anders in de omgang met de gemeenteleden. Kennelijk was er iets overgekomen van de nadrukkelijke bedoeling van de avonden: er zijn voor elkaar, er zijn ook voor jezelf, elkaar bemoedigen en opbouwen in het geloof.

We hebben daarom geprobeerd de avonden af te schermen naar twee kanten. Naar de objectieve kant en naar de subjectieve kant.

Het mochten geen vrijblijvende studieavonden worden, waarin een boom werd opgezet over een tekst of een probleem, maar waarbij jezelf buiten schot zou kunnen blijven.

Het mochten ook geen vrijblijvende kletsavonden worden, waarin men niet verder zou komen dan „jij vindt” en „ik vind”.

De bedoeling was en is: vanuit het Woord van God elkaar een hart onder de riem steken, elkaar voorthelpen op de weg van de Here. Ik kan niet zeggen dat dat altijd gelukt is, dat deze bedoeling ook altijd tot zijn recht gekomen is, maar dit samen proberen was een groot deel van de gemeenschappelijke vreugde.

Een fijne zijde van deze avonden is ook, dat jong en oud elkaar ontmoet en spreekt. Veel van de verenigingen en studiekringen zijn toch wat op een bepaalde leeftijd gericht. Dat mag ook best. Als er daarnaast in de gemeente maar gelegenheden zijn dat een dwarsdoorsnede van de gemeente elkaar ontmoet. Op deze toerustingsavonden spraken 16-jarigen en 80-jarigen elkaar en hadden elkaar iets te zeggen. Het is zowel voor de jongeren als voor de ouderen een onmisbare ervaring.

Nu iets over de praktische opzet. Bewust zijn de 5 of 6 avonden niet verspreid over het hele seizoen, maar geconcentreerd in de maanden februari en maart, wekelijks maar met één week pauze tussendoor, niet alleen om het animo levend te houden, maar ook om geen concurrentie te vormen voor de bestaande verenigingen en studiekringen.

Wat de avonden zelf betreft, deze bestaan uit twee hoofddelen. We begin-

nen samen, maar ieder voor zich, met een Bijbelstudie aan de hand van een blad met vragen. Dat duurt ongeveer een half uur. De vragen worden niet nagekeken. Ieder ontvangt wel een korte samenvatting van de Bijbelstudie, met de bedoeling de winst van deze principiële start mee te nemen naar het tweede deel van de avond.

Na de pauze verdelen we ons in groepjes van ongeveer 10 personen en verspreiden ons over het gebouw. Onder leiding en aan de hand van een blad met vragen en/of stellingen praten we dan met elkaar over het thema van de avond. De vragen en stellingen zijn niet bedoeld om stuk voor stuk keurig bij langs te lopen en te beantwoorden. Het zijn opstarters voor het gesprek. En ze kunnen helpen de verschillende kanten, die er aan het thema zitten, in het vizier te houden. Er is daarna geen plenaire bespreking meer. De spits ligt echt in het onderlinge gesprek in de kleine groep. Er is ook minstens een uur voor uitgetrokken. In deze groep kunnen eventueel enkele conclusies getrokken worden, maar ook dat is niet per se noodzakelijk. Wat iemand er van meeneemt kan per persoon heel verschillend zijn. Er wordt wel gezamenlijk afgesloten met dankzegging en gezang.

Mag ik tenslotte nog iets zeggen over de organisatie.

Er zit heel wat werk in, dat is duidelijk. Het wordt gedaan en gedragen door een werkgroep van 15 vrouwen en mannen. Samen bepalen zij het onderwerp, mede naar aanleiding van de de vorige keer binnengekomen suggesties. Als het onderwerp opgedeeld is in 5 of 6 sub-thema's, verdeelt de werkgroep zich ook in 5 of 6 sub-commissies, die elk eerst een concept en, na plenaire bespreking, de uiteindelijke versie van de Bijbelstudie en de gespreksvragen voor één avond maken. Zij zijn het ook, die als het dan zover is de leiding van die avond hebben, wat het plenaire gedeelte betreft tenminste. De groepsbespreking wordt geleid door ook de andere leden van de werkgroep.

Een belangrijk onderdeel van de voorbereiding is dan ook een gesprek over: waar moet je als gespreksleider om denken? En het gaat dan niet alleen om: hoe begin ik het gesprek, hoe houden we het gaande, begrijpen we elkaar, gaan we niet teveel buiten het onderwerp en hoe haal ik iemand van zijn stokpaardje. Het is bij deze avonden vooral de taak van de gespreksleider: de goede toon te bewaken, in de lijn van de hele opzet: elkaar helpen met vreugde kind van God te zijn.

Er zou nog veel meer gezegd kunnen worden, vooral over de praktische

kant. Maar mag ik het hierbij laten. Het zou ons uiteraard verheugen als ook andere gemeenten hun winst met onze ervaringen kunnen doen. Wij mochten in elk geval merken, dat deze toerustingsvorm meer oplevert dan 5 of 6 fijne avonden. Ze zijn een impuls voor het gemeentelieven in zijn totaliteit.

(Ds. P.J.H. Krol, is één van de leden van de 'werkgroep toerustingsavonden' van de Ned. Geref. Kerk van Kampen. Bijbelstudies van de 3 toerustingsseries zijn te verkrijgen bij P.J.H. Krol, J. v. Arkelstraat 11, 8266 CK Kampen, tel. 05202-12524)

1 Inleiding Keuzeprogramma Ontmoetingsdag Barneveld 1992

Konsumptiebon

Anneke nam haar (buitenkerkelijke) vriend voor het eerst mee naar de kerk. Voor de dienst stopte haar moeder de vriend snel nog even twee kollektebonnen in de hand. „Hé”, zegt de vriend, „krijgen we straks koffie? Of kun je er ook een pilsje voor krijgen?”

H. Algra, Den Helder

Daar praten we maar niet over

„Daar hadden we het nooit over in de kerk en ook niet op school”, zei Heleen. „Je bedoelt dat je er niet over nadacht?” vroeg ik haar. „Ja, natuurlijk wel! Als je bezig bent met je geloof, denk je daar ook over na. Want de manier waarop de kerk denkt is toch wel heel anders dan wat je tegenwoordig allemaal hoort. En op het werk heeft iedereen ook heel andere ideeën. Ik durf niet tegen collega's te vertellen hoe de kerk erover denkt.” „Maar waarom praatte je er dan niet over?” vroeg ik weer. „Nou ja, niet over praten? We hebben het er wel over gehad, natuurlijk, maar de antwoorden stonden al vast. Je moest er op een bepaalde manier tegenaan kijken. En als je een vraag stelde, kreeg je eigenlijk het gevoel dat je die vraag niet mócht stellen.” „Was je dan de enige?” „Nee, dat niet. Ik denk zelfs dat de meeste leerlingen uit mijn klas er net zo over dachten als ikzelf. Onder elkaar hadden we het er dus wel eens over. Maar op school, bij de godsdienstles, of op catechisatie, of met huisbezoek, nee dan hou je dat maar voor je.” „Mocht je er dan echt niet over praten, was dat dan bijna verboden?” vroeg ik weer. „Nee, het was niet verboden. Maar als je er over begon, hadden ze meteen hun antwoord klaar. Daar had ik geen zin in. En ik wil ook niet voor feministe worden versleten, want dat ben ik echt niet. Bovendien zijn er wel andere onderwerpen, die minstens even belangrijk zijn.”

Zij in plaats van wij

Heleen is lid van een kerk waar de vrouw in het ambt nauwelijks bespreekbaar is; de zusters in de gemeente hebben zelfs geen stemrecht. Tot voor kort ging ze naar een reformatorische school. Dit gesprek had over allerlei onderwerpen kunnen gaan, bv. over ongehuwd samenwonen, over discobezoek of over het twee keer naar de kerk gaan. In dit geval ging het dus over de positie van de vrouw (of van Heleen zelf) binnen de christelijke gemeente. In dit artikel gaat het niet om het onderwerp als zodanig, maar wél over de manier waarop Heleen is gaan denken. Wat is er aan de hand? Waardoor lijkt voor haar het onderwerp niet bespreekbaar? Het kan te maken hebben met haar eigen gevoeligheid; ze wil liever geen mensen voor het hoofd stoten; ze wil door anderen geaccepteerd worden.

Wat zeker ook meespeelt is, dat ze niet goed uit de voeten kan met antwoorden die door haar als rationeel, verstandelijk, als logisch worden ervaren. Ze is meer een 'gevoelsmens'. De antwoorden die gegeven werden, slooten kennelijk niet op haar beleavingswereld aan. Om het wat moeilijk te

zeggen: er vond geen identificatie plaats. Niet voor niets heeft Heleen het over 'ze' en niet over 'wij' („hadden ze meteen hun antwoord klaar”). Ze hoort er dus eigenlijk (bij dit onderwerp althans) niet bij. „Ze doen maar”, in plaats van: „we denken er zo over”. Het kan best zo zijn dat de godsdienstleraar op school, de predikant van de gemeente waar ze lid was, de ouderlingen helemaal niet de indruk hebben dat het onderwerp niet bespreekbaar is. Toch heeft Heleen het gevoel dat je het er maar beter niet over kunt hebben. Want als je erover begint, dan krijg je antwoorden te horen waar je niet mee uit de voeten kunt. Of misschien nog meer: de antwoorden liggen al klaar. Daardoor krijgt ze de indruk dat haar vragen ontkend worden; ze heeft het gevoel dat er niet meer samen gezocht wordt naar een antwoord.

Vervreemding

In het Nederlands Dagblad van zaterdag 16 mei 1992 wordt verslag gedaan van een lezing door ir. J. Huijgen voor vrijgemaakt gereformeerde studenten in Groningen. Hij vertelt vol overgave te hebben geluisterd naar 'The Passion' van Adrian Snell. Als er vervolgens een discussie ontstaat over dit muziekstuk zegt Huijgen (volgens het verslag): „Ik ervaar een diepe vervreemding naar hen die met zo'n logisch en fel oordeel het gesprek afmaken”. Hij constateert verder dat er binnen de gereformeerde wereld sprake is van een 'eindeloze herhaling van eens geformuleerde waarheden'. Dat is precies het gevoel dat Heleen (op haar manier) aangaf. Ze is bezig met de kerk en met het geloof. Misschien wel juist om de vrede te bewaren, deed ze er soms het zwijgen toe. Bovendien waren andere onderwerpen minstens even belangrijk. Ze plaatste zichzelf dus allerm minst op de voorgrond, ze was zelfs heel bescheiden. Het is absoluut niet zo dat ze niets meer van de kerk wil weten en nu een stok heeft gevonden om die kerk te slaan. Ze zegt ook niet: „er wordt toch niet naar me geluisterd, dus ik blijf maar weg”. Voorzover haar werk het toelaat zit ze iedere zondag trouw in de kerk.

En toch: die dubbele wereld doet haar geen goed. Het belemmert haar zelfs buiten de kerk, in het gesprek met collega's. Hier blijkt ook weer uit dat – willen jongeren weerbaar kunnen zijn in de wereld – hun vragen in de kerk serieus genomen moeten worden.

Eenheid

Er zijn antwoorden die zo wezenlijk zijn voor het christelijk geloof, dat er niet aan getornd kan worden. Toch ontkomen we er niet aan, dat er naar de vragen die de leden van de ge-

meente stellen, goed geluisterd moet worden. Het mag toch niet zo zijn dat jongeren zeggen dat er in de kerk niet geluisterd wordt naar vragen die ze stellen en dat ze antwoord krijgen op de vragen die ze niet stellen? Er moet op zijn minst geprobeerd worden om jongeren het idee te geven dat hun vragen serieus worden genomen. Doen we dat niet, dan ontstaat er een dubbele leefwereld. Ds. W. Smouter heeft in dit verband al eens gesproken over 'fragmentarisering'. Privé denk ik zus, in de kerk denk ik zo. Dat zal dan niet alleen gebeuren bij dit onderwerp. Op den duur kan er een hele cultuur ontstaan waarbij je 's zondags anders denkt dan door de week.

Snelle veranderingen

Er is nog een gevaar in de situatie waarin (o.a.) Heleen verkeert. Stel je voor dat het inderdaad waar is dat de meeste jongeren hun mening voor zich houden. Onder een laagje 'officiële mening' ligt dan een heel andere leefwereld. Die wereld verandert, zonder dat men er een goed zicht op heeft. Ongetwijfeld zal dat bij Heleen en bij haar vroegere klasgenoten gebeurd zijn. Zonder dat de leraren op school, de predikant of de ouderlingen het 'mee hebben gemaakt', heeft ze haar eigen mening over het onderwerp gevormd. Je kunt dus lang voor het oog vrede bewaren en juist daardoor de grip op het geheel verliezen. Het is een wereldse vergelijking, maar de geschiedenis van het oostblok heeft laten zien wat er in zo'n situatie kan gebeuren. Dan grijpen veranderingen opeens razendsnel om zich heen. Als er dan 'een andere wind gaat waaien' gaat alles veel sneller dan iedereen had voorzien. Wat naar buiten kwam dekte immers al lang niet meer de lading van wat er binnen leefde? Dan kunnen er ook wel eens 'geloofswaarden sneuvelen' die absoluut niet verloren mogen gaan.

Het is voor de kerk nodig dat de vragen van gemeenteleden serieus worden genomen. Het is ook voor Heleen nodig, dat ze het gevoel krijgt dat er samen naar antwoorden wordt gezocht. Niet omdat ze altijd gelijk moet hebben. Dat past trouwens niet bij haar, dat wil ze niet eens. Wel om haar het gevoel te geven dat ze erbij hoort. Wij in plaats van zij.

Theo Jansen, Davao City, De Filipijnen

Magnetisme

Magnetisme

Verscheidene keren is in Opbouw het onderwerp magnetisme ter sprake gekomen. De standpunten die naar voren kwamen varieerden van voorstander tot vragend neutraal. Maar tot nu toe is er geen enkel artikel gepubliceerd dat dit verschijnsel afwees. Het is ook niet gemakkelijk om dit via een rechtstreeks Bijbels argument te doen. Toch lijkt het me toe dat er voldoende argumenten zijn om deze wijze van 'genezen' af te wijzen als niet Christelijk.

Ik stel me voor e.e.a. in drie hoofdpunten te verdelen. Eerst zullen we moeten bekijken of we magnetisme kunnen benaderen met de vraag of het goed of slecht is.

Dan zullen we aandacht moeten besteden aan de achtergrond van het magnetisme, dus waar het vandaan komt, wat het doet en wat de gevolgen zijn. Ten slotte is er de vraag wat het Bijbels alternatief is.

Goed of kwaad

In de discussies rond magnetisme wordt vaak geargumenteed dat als het resultaat goed is het middel ook goed is, want aan de vrucht kent men de boom (Luc. 6:43,44). Mogen we die conclusie zonder meer trekken? Ik denk van niet. We zullen teksten zoals deze altijd in hun verband moeten lezen en gebruiken. Het gaat hier in dit geval om de beoordeling van de daden van mensen. Dus een goed mens brengt uit de goede schatten van zijn hart goede vruchten voort. Evenzo een slecht mens slechte. Hoe komen we echter aan de beoordeling van goed en kwaad. M.a.w. waar ligt de absolute norm voor het weten wat goed is en wat kwaad? De Bijbel? Ja en nee. Ja, in zo verre God het heeft geopenbaard en nee, wanneer de Bijbel daarover zwijgt. Dus uiteindelijk het is alleen God die de absolute norm van het goede en kwade bepaalt.

Een voorbeeld

Het is vrij gemakkelijk aan te tonen dat goed of kwaad (slecht) een relatief begrip is. Een weldenkend mens zal onmiddellijk inzien dat het slikken van twee aspirientjes door een oververmoeid persoon met hoofdpijn niet echt 'goed' voor die persoon is. Zelfs al gaat die hoofdpijn helemaal over. Sterker nog: het kan zelfs heel slecht voor die persoon zijn, want zijn lichaam heeft rust nodig en die krijgt het niet. Zijn aspirientjes dan niet goed? O best wel, maar het resultaat van de behandeling bewijst nog niet het 'goede' van het middel. Aspirine kan zelfs een slecht middel worden wanneer die persoon hoofdpijn heeft van een hersen-tumor. De

hoofdpijn gaat misschien wel weg maar de persoon gaat ten slotte dood omdat hij niet de 'goede' behandeling krijgt.

De Bijbel over goed en kwaad

Wat zegt nu de bijbel over goed. Heel veel en veel goeds ook. Het is echter nooit een absoluut begrip. Het is een relatief begrip waarover God nooit ons de beschikking had willen geven. In Zijn wijsheid had hij gewild dat wij altijd de weg des levens zouden bewandelen en nooit ons zouden bekommeren om de kennis van goed en kwaad. Echter de mens wilde weten wat goed en kwaad was met als gevolg dat we onderworpen zijn aan een subjectieve kennis van goed en kwaad (Gen. 2:9 en Gen. 3). Het kennen van goed en kwaad is een resultaat van de zondeval en we vallen in de zelfde zonde als Adam en Eva deden als wij uit ons zelf absolute normen gaan stellen over wat goed en wat kwaad is, want dan zijn we onszelf tot god geworden. Zoals gezegd alleen God weet uiteindelijk wat goed is en wat kwaad.

Wat wij goed vinden kan in Zijn bestel heel slecht zijn. Het is dan ook onvoldoende om het 'goede' van het magnetisme proberen te bewijzen met subjectieve maatstaven.

Het dieren- en plantenrijk en het magnetisme

Een ander vaak gebruikt argument is dat dieren en planten neutraal zijn en niet kunnen liegen. Met andere woorden ze kunnen dus gebruikt worden als bewijs ten gunste van het magnetisme. Ten slotte, zo redeneert men, als een dier positief op een magnetische behandeling reageert dan is dat een bewijs dat het een goede gave is. Er zijn echter twee zwakke punten in deze redenering. Ten eerste vergeet men dat de hele schepping aan de zondeval is onderworpen (Rom. 8:21). Maar nog belangrijker dan dit is dat dieren en planten verscheidene keren in het bovennatuurlijke werden ingeschakeld, zowel ten goede als ten kwade. Er zijn legio voorbeelden te noemen. Bijvoorbeeld Satan die als een slang Adam en Eva verleidde. Mozes' staf die in een slang veranderde. De ezelen van Bileam die op de weg stopte voor de Engel en die later tegen Bileam praatte. Om de leeuw en de beer die God gebruikt om mensen te straffen niet te vergeten. Dan hebben we ook nog de wonderboom die God gebruikte om Jona een les te leren. Er zijn nog vele andere voorbeelden te noemen. Dieren en planten kunnen dus niet gebruikt worden om de neutrale kracht van het magnetisme aan te tonen want dieren en planten zijn regelmatig op buitenge-

wone wijze betrokken geweest bij het bovennatuurlijke.

Het begin van het magnetisme

Ik bedoel hier het begin van het magnetisme zoals wij dat kennen. Vooraf drie opvallende feiten. Ten eerste dat het een vrij recentelijk verschijnsel is. Ten tweede dat de bekendheid van dit fenomeen buiten Nederland erg gering is. Ten derde dat de invloed ervan binnen de traditionele protestantse kerken vrij groot is. Het waarom hiervan is me niet duidelijk alhoewel er wel zekere tendenzen zijn aan te wijzen. Later kom ik hier nog op terug. De Oostenrijkse arts Mesmer (1733-1815) is degene die het magnetisme in zijn huidige vorm heeft 'ontwikkeld'. We kunnen er niet al te veel over zeggen. Wie er meer over wil lezen kan onder andere terecht in het boek van Dr. K.J. Kraan 'Opdat u genezing ontvangt'. Ook geeft hij voldoende materiaal voor verdere studie. Echter een aantal dingen moeten opgemerkt worden. Wanneer we het leven van Mesmer wat nader bekijken valt ons op dat hij ook de grondlegger is van hypnose. Verder valt het ook op dat hij tot zijn theorie gekomen is onder invloed van een astroloog. Verscheidene naslagwerken wijzen onmiddellijk naar het occultisme wanneer we het woord 'mesmer' opzoeken. Bovendien vertellen ze ook dat hij vreemde ideeën had als arts. We zijn dus al een gewaar-schuwd man wanneer we dit alles vernemen.

De oorsprong van het magnetisme

Met de oorsprong van het magnetisme bedoel ik uit welke bron het voortkomt. We hebben gezien wie Mesmer was en dat alleen duidde in een bepaalde richting. Als we ook nog zien dat het magnetisme telkens weer opnieuw samengaat met en overgaat in hypnose, spiritisme, helderziendheid en andere occulte gaven, is dit alleen al niet voldoende om als bron van het magnetisme de satan aan te wijzen? Maar er is meer. Als het resultaat van magnetisme depressie, godsdienstige remmingen en onverschilligheid en onzedelijkheid kan zijn dan zullen we nog eens extra voorzichtig moeten zijn.

Kan dan magnetisme geen neutrale kracht zijn? Tenhaeff die als een expert op het terrein van occultisme gezien kan worden schrijft over een proef met planten die door de intentie van de magnetiseur groeien of wegwijnen. Met andere woorden: de intentie van de magnetiseur werkt de verschillende krachten uit ten goede of ten kwade. M.i. is dit onmogelijk als we het over een natuurkracht hebben. Dr. Kraan wijst er ook op dat er als

eindresultaat van magnetisme slechts zeer zelden geen occulte infectie is. Dit te samen met de oorsprong en de mogelijke resultaten van magnetisme zou ons moeten dwingen verre te blijven van het magnetisme. Het is volkomen duidelijk dat de Bijbel al het occulte afwijst. Deut. 18:11,12 en Jesaja 8:19,20 en 47:12,13 laten daar geen twijfel over bestaan.

Het zou hier te ver voeren om definities en omschrijvingen van het occulte te geven. Ik zou hier slechts willen stellen dat de bovengenoemde teksten een indicatie geven van het terrein van het occulte of metafysische. Hoewel er verschillende definities aan de woorden gegeven worden zijn het essentieel dezelfde terreinen die bestreken worden en die door de Bijbel als komende van de boze worden afgewezen.

De invloed van het magnetisme

Al eerder wees ik er op dat het er op lijkt dat het magnetisme speciaal in het Nederlandse protestantisme een grote invloed heeft. Opmerkelijk is het dat in de tijd dat het spiritisme en andere vormen van occultisme zich over de rest van de wereld verbreidden, magnetisme het zelfde deed in Nederland. Wanneer het waar is dat de bron de duivel is waarom heeft het dan toch zo grote invloed gekregen?

Hoewel er best wel andere redenen zijn aan te voeren lijkt het me toe dat we terecht Gods macht hebben verheerlijkt maar onterecht de kracht van de satan hebben onderschat. De Bijbel laat er geen twijfel over bestaan dat de satan zijn best doet ook de Christenen in zijn macht te krijgen (1 Petr. 5:8). Hoeveel aandacht is er besteed aan de praktijk van de boze? Ik bedoel dan niet met allerlei wetten en regels maar in de geestelijke strijd die er gevoerd moet worden met de boze. Als ik het goed geobserveerd heb wordt in onze kerken de dwaling in de leer als het grote wapen van de vijand gezien. In die gebieden waar geen sprake is van 'een valse leer', zijn we echter veel minder alert geweest.

Het leidt geen twijfel of het terrein van het magnetisme is één van de gebieden waar we de tactiek van de boze niet begrepen hebben. Wanneer we de tactiek van de boze niet begrijpen is het ook gemakkelijk om door hem overwonnen te worden.

Hoeveel occulte spelletjes worden er niet gedaan door de jeugd zonder dat ze zelfs beseffen dat ze occult zijn?

Het Christelijk alternatief

We leven in een tijd dat er een grote belangstelling is voor het bovennatuurlijke. Het is begonnen met de belangstelling voor de oosterse religies en die belangstelling wordt verder uitgewerkt in de New Age Movement. Ds. van de Brink heeft in zijn pastorale notities verscheidene keren de aandacht gevestigd op de boeken van Peretti. We zien in de boeken de geestelijke strijd; de macht van satan en zijn trawanten tegen de macht van

God en zijn engelen. We zien ook de uitwerking van de macht van de boze in allerlei occulte gaven en gebeurtenissen. Tot op zekere hoogte zien we in het boek ook de Christelijke gaven of charismata functioneren. Wat ik hier wil zeggen zijn drie dingen. Ten eerste om de tactiek van de boze te kunnen herkennen zullen de gaven die God aan zijn kerken gegeven heeft functioneel moeten zijn. Verder zijn boze geesten een realiteit en als we dat niet erkennen zullen we ze ook niet herkennen en kan de boze zijn gang gaan. Ten slotte ook dit: God heeft aan zijn gemeenten gaven gegeven; sommige van deze gaven willen we graag aannemen zoals de gave van onderwijs of dienen (Rom. 12:7). Andere gaven wijzen we echter af zoals de gave van genezing (1 Cor. 12:28). Waarom kunnen we de ene aannemen en wijze we de andere af? Of nog erger waarom accepteren we een onbijbels alternatief voor de gave van genezing?

Het komt me voor dat satan wilde zijn als God. Het lijkt me ook toe dat satan voor elke Christelijke gave of Charisma een soort substituut gave heeft ontwikkeld met als doel zijn eigen 'grootheid' te tonen of zijn eigen koninkrijk te verbreiden. Het leidt geen twijfel dat er voldoende belangstelling is voor dit soort 'gaven'. Maar hoe is het met de belangstelling voor Gods gaven?

Slotopmerkingen

Verschillende dingen konden hier slechts aangestipt worden speciaal met betrekking tot het occulte. Hiermee bedoel ik alles wat uit het rijk van de satan komt. Wanneer de wetenschap probeert daar onderzoek in te doen dan betekent dat nog niet dat dat geen gevaarlijk terrein is.

De verwantschap tussen het magnetisme en de verschillende andere uitingen van het occultisme moet misschien leiden tot een verdere behandeling van het occultisme in het licht van de Bijbel.

Ook de vraag of we Gods gaven aan de gemeente links mogen of kunnen laten liggen dient mogelijk nader bestudeerd te worden.

Voor de kinderen

Jeannette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

Wie roept daar?

„Hallo mamma Bosco, is het vrede?“ De jonge vrouw blijft lachend staan terwijl mamma Bosco verschrikt opkijkt. „Dag Marthe, zegt ze dan, het is vrede.“

„Maar u kijkt alsof er iets ergs aan de hand is“ zegt Marthe. Mamma Bosco zucht. Ze zet haar handen in de zij en strekt haar rug. Ze heet Janvière, omdat ze in januari geboren is, maar iedereen noemt haar mamma Bosco omdat ze een zoon heeft die Bosco heet. Het is niet beleefd om een moeder bij haar voornaam te noemen en een achternaam heeft niemand hier. Je kunt een mevrouw ook madame noemen en dan de voornaam van haar man erachter. Maar mamma Bosco heeft geen man, alleen drie kinderen. Ze zijn al niet klein meer. Bosco is bijna twintig en de twee meisjes zijn negen en twaalf. Bosco werkt bij een oom op het veld, daar woont hij ook. De meisjes gaan naar school terwijl hun moeder werkt in de stad. Het is half zes. Het werk is gedaan, de meisjes zijn ongetwijfeld al thuis en moeder is onderweg. „Ach Marthe, zegt ze, kijk nu eens naar die lucht.“ Ja, dat heeft Marthe ook wel gezien. Het wordt snel donker, de toppen van de bomen beginnen al harder heen en weer te wiegen. „Het gaat regenen“ zegt Marthe een beetje verbaasd. Waarom doet mamma Bosco daar zo bezorgd over. Zij is blij dat het gaat regenen. Geen regen betekent honger, omdat de bonen op het veld niet kunnen groeien. „Bent u bang om nat te regenen?“ vraagt Marthe. Ze is nog niet klaar met haar zin, of de wind begint plotseling gek te doen. Ze zwiept de takken tegen elkaar, ze jaagt het stof van de straat omhoog en gooit iedereen zand in het gezicht. Marthe lacht, het kraakt tussen haar tanden. Ze draait de rug naar de wind, zo gaat het beter. Mamma Bosco blijft gewoon staan ze doet alleen haar ogen dicht. Als het stof weer is gaan liggen zegt ze kortaf: „Ik loop door kind, mijn huis is zo lek als een mandje. Ik moet zien of er niks bederft door het water.“ „Zet u dan geen blikje onder het lek?“ vraagt Marthe. „Onder welk lek?“ antwoordt mamma Bosco. „Er staan al zeven blikjes, zoveel als ik heb, maar er zijn wel twintig gaten. Er is maar één droog plekje in het huis en daar

staat mijn bed. Zodra het gaat regenen leggen we alles, kleren, boeken van de kinderen, hun slaapmatten en alles wat niet nat mag worden op dat ene bed en we gaan er zelf bij zitten. De huisbaas wil het huis niet maken. „Het is de moeite niet meer” zegt hij. Je moet de muren zien. In één zit een scheur van boven naar beneden. Vroeger woonde ik in een lemen huis. Als er wat aan mankeerde repareerde je het zelf, maar dit nare huis van steen met een dak van golfplaten is een ramp.” „Ga dan verhuizen mamma Bosco.” „Ach nee, hier wonen ook mijn vrienden. En de huisbaas is een aardige man, hij vraagt heel weinig huur en wie echt geen geld heeft jaagt hij niet weg. Bovendien, alle huizen in de stad zijn van stenen, lemen huizen mogen niet, dat weet je toch wel. Maar ik moet gaan. Dag Marthe, ga in vrede „Ga in vrede mamma Bosco.”

De beide vrouwen lopen door. Mamma Bosco is net de deur van haar huis binnen of het begint te plenzigen. Haar huis is eigenlijk meer een kamer dan een huis. Er zijn twee vertrekken gescheiden door een gordijn. Koken doet ze buiten op de binnenplaats en daar is ook een w.c. Om de binnenplaats staan tien huisjes, oftewel kamers. Mamma Bosco woont in het huisje op de hoek. Op haar bed, hoog op een stapel kussens kleedjes boeken en kleren zitten twee zussen te lezen. „Net op tijd mamma” zeggen ze tegelijk en maken plaats voor hun moeder. Die kijkt meteen rond of alles wel droog ligt, dan gaat ze zitten. „Je moet eens bidden om een ander huis” zegt het jongste meisje. „Wat denk je dat dat helpt?” lacht de oudste. „Waarom niet, dat kan toch mamma?” „Ja, zegt moeder, waarom niet. Als we morgen bij elkaar komen met alle burens om te bidden, dan zal ik het noemen. Het wordt te gek, dit huis.” En dan zwijgen ze een tijdje en praten dan nog wat, net zolang tot de herrie op het golfplaten dak ophoudt.

Het is donker geworden, de regen is voorbij. Het is doodstil in het leuke huis. Iedereen slaapt. Het is ook stil buiten. Alleen de krekels geven een konsert waar niemand naar luistert. Opeens schrikt moeder wakker. Ze schiet rechtop. „Mamma Bosco, mamma Bosco! Gauw naar buiten! De meisjes ook, vlug!”

Wie roept daar? Ze springt uit bed. Is er een dief? Is het oorlog? „Mamma Bosco, naar buiten!” Mamma Bosco staat al naast haar bed. Ze valt haast over haar dochters die op matten op de grond liggen. Ze worden meteen wakker. „Naar buiten!” roept moeder in paniek. „Schiet op.” „Waarom?” vragen de meisjes slaperig en verbaasd. Het is pikkedonker. Ze vinden nauwelijks de deur. Maar moeder is er al. Ze draait zenuwachtig de sleutel om en duwt de deur open. De maan schijnt naar binnen. „Schiet op nou!” De meisjes volgen, grijpen nog gauw hun jurken. „Moeder, sla een laken om!” ze duwen haar een laken in de handen. Daar staan ze met hun drieën

in de nacht. Moeder kijkt om zich heen. Ze doet een paar stappen hierheen, een paar stappen daarheen en schudt dan het hoofd. „Mamma, wat is er?” vraagt haar dochter. „Ik werd geroepen.” zegt moeder aarzelend. „Door wie?” moeder schudt weer het hoofd en zwijgt.

Opeens horen ze iets raars. Een zacht gegrom lijkt het wel, een gekraak. Het wordt snel erger, en plotseling valt met een oorverdovend lawaai het halve huis inelkaar. Wamm!! De helft van de stenen muur stort naar binnen, terwijl de andere helft blijft staan, het dak tuimelt erachter aan en een enorme wolk stof dwarrelt op. Dan is het even stil. Even maar, want onmiddellijk gaan overal deuren open. Alle burens verschijnen met lakens en doeken om zich heen geslagen. „Wat gebeurt er toch?” Mamma Bosco wijst alleen maar. Iedereen komt dichterbij. „De hele muur ligt op je bed! Je had wel dood kunnen zijn!” roept iemand geschrokken. „Hoorde je het aankomen?” vraagt een ander. En dan begint iedereen door elkaar te roepen. Mamma Bosco wacht tot het stil is. Iedereen kijkt haar vragend aan. „Wie riep mij?” zegt ze dan zachtjes, iemand heeft mij geroepen.” De burens kijken elkaar aan. Zij slapen allemaal. „Wie heeft je geroepen?” Ja wie? „Kende je die stem?” vraagt iemand. „Ja, eh nee, ik weet niet”

Mamma Bosco is helemaal in de war. „Het was vast God!” zegt het jongste meisje dan. „God heeft ons gered mamma.” Mamma Bosco denkt na, dan begint ze te knikken, en de burens beginnen mee te knikken, maar het duurt even voordat iemand wat zegt. „Vooruit, stelt dan een van de buurvrouwen voor, we gaan danken, en dan moet mamma Bosco maar bij mij slapen en wie kan de meisjes hebben?” En zo gebeurt het, midden in de nacht op een binnenplaats staan een aantal burens te bidden, te danken en zelfs te zingen zomaar met lakens en doeken om hun blote lijven. Maar niemand vindt het gek en de volgende dag vertellen ze aan iedereen hoe God mamma Bosco en haar dochters gered heeft. En als je het niet gelooft dan vraag je het ze zelf maar.

Persschouw

De op-beroep-prekende-kandidaat

Buiten hadden de kerkklokken hun stemmen ingeslikt. Binnen had een jong figuur het eerwaarde escorte van de kerkeraad

doorbroken en was de eenzaamheid van de kansel opgegaan. Dit was een tamelijk kleine en een onbetamelijk hoge...

Beneden hem ritselde het laatste nieuws door de banken: 'Het is een op-beroep-prekende-kandidaat!' De organist ontlokte aan zijn instrument nog een paar dreigende bassen en de eredienst ving aan.

'Wij zingen....' sprak de mond van de jonge godgeleerde. Z'n tong was droog als het tuigwerk van een sleeperspaard. De kerkeraad had beslist niet over één nacht ijs willen gaan. De kandidaat was dan ook in alle vroegte met een waarlijk bijbelse wolkkolom van sigarenrook en een spervuur van gewetensvragen ontvangen. Slapjes had hij geantwoord, dat hij dit niet te veel en dat niet te weinig had gedaan. Hij kwam weer op adem toen één van de broeders het voornemen uitte hen allen in gebed voor te gaan.

'Evenals een moede hinde...' loeide de gemeente enthousiast. Zijn hand vond nergens het klare water. Wel een door een andere voorganger leeggedronken glas.

'We lezen...' Als scherp registrerende camera's staarden tweehonderd ogen hem aan. Hij voelde dat niet de bijbeltekst, maar wel zijn doen en laten tijdens de koffietafel over de tong zou gaan. Nog een lied, nog een tekst en de gemeente zette zich in postuur voor de preek.

Voor deze preek had hij met Profeten geworsteld en tot in de kleine uurtjes van de nacht de Apostelen uitgedaagd. Hij had in stilte gemediteerd en dikke boeken om raad gevraagd. Hij had zich wanhopig gevoeld als de oude Mozes. Met dit verschil, als er geen Aäron opdook om voor hem het woord te spreken. Pas na dagen had zijn pen zich aan het papier gewaagd. En nu was het moment daar om over het gigantisch geheim van God en mensen te gaan preken!

'God zei...', begon de kandidaat.

'U moet recht in de microfoon praten.' Als een indiaan was de koster de preekstoel opgeslopen en kwam als uit een hinderlaag achter hem staan.

'U moet niet te veel bewegen. Anders kunnen ze u achterin niet verstaan!' Achteraf verbaasde het hem nog, dat hij gezond het 'amen' had gehaald.

'Tja,' mompelde daarna één van de woordvoerders van de kerkeraad. 'Ik geloof niet, dat u onze jeugd aan kunt spreken. En dat is toch wel één van de eerste vereisten, nietwaar. U moet meer acteren en u moet meer bewegen!'

Over de dagenlange strijd met zichzelf en God heeft de kandidaat toen maar wijselijk gezwegen.

's Avonds werd in zijn dagboek bijgeschreven: 'Ik had Gods vaandeldrager willen zijn. Ik werd zijn nar, zijn harlekijn...'

Een ander kreeg het beroep van deze gemeente en nam het aan.

Wij vonden dit ludieke stuk met een diep-ernstige ondertoon in het: 'CEN-

TRAAL WEEKBLAD'. Drs. A.C. Brons-
wijk, radiopredikant te Bloemendaal,
gaf het een plaats in zijn bekende
rubriek ALFRED. Bij het lezen van dit
artikel gingen mijn gedachten terug
naar de tijd waarin ik in de vrije-
maakte kerken zondag aan zondag
voorging als student met preekkon-
sent. Een boeiende periode waarin je
als toekomstig predikant al enige er-
varing opdeed. Het examen, dat moest
worden afgelegd voordat je werd toe-
gelaten tot de kansel, heette niet veel
om het lijf te hebben, maar in de prak-
tijk konden enkele predikanten het je
wél moeilijk maken. Met schroom
stelde ik mij de eerste zondag op voor
een niet talrijk gehoor. Ik was steeds
maar bang, dat ik enkele ketterijen zou
verkondigen. Hoe ik daarbij kwam
weet ik nog niet. Want is was door de
proffen in Kampen goed onderwezen
in de gezonde leer en zij hadden mij
nooit verweten, dat ik van de belijde-
nis afweek. Toch die angst... Totdat de
ouderling van dienst in de konsistorie-
kamer na de preek zei, dat ik best met
mijn preken voor de dag kon komen.
Deze eenvoudige opmerking heeft
voor mij van meet af een enorme sti-
mulans betekend. Het gebeurde ook,
dat je vlak voor de dienst gevraagd
werd aan een bepaalde ernstige ziek-
tesituatie van een gemeentelid aan-
dacht te besteden in het gebed. Een
van mijn jaargenoten, die ook pas op
het preekpad was, raakte daardoor zo
van de wijs, dat hij meende in het
gebed niet de woorden te kunnen vin-
den om aan dit verzoek tegemoet te
komen. Hij loste het probleem als volgt
op: Hij kondigde af, dat door de kerke-
raad met klem aan de GEMEENTE
gevraagd werd in het **PERSOONLIJK**
gebed extra de genoemde broeder te
willen gedenken. Verder deed hij zélf
niets! Als je nu deze man, die als een
uitstekende predikant in ons midden
functioneerde, hoort bidden, word je
getroffen door zijn originele woord-
keus. Ik wil dit maar zeggen: Als een
student of een kandidaat zich eigen-
wijs opstelt kan het geen kwaad, dat
een kerkeraad hem maant tot de no-
dige bescheidenheid. Maar als de pas
van start gegaan zijnde voorganger in
alle prilheid duidelijk een sterke
schroomvalligheid verradde, is het
goed, dat een kerkeraad vóór of na de
dienst daarop met een bemoedigend
woord inspeelt. De wijze kent tijd en
wijze!

Enschede

O. Mooiweer

Terloops

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Een corrector, die graag wilde preken

Van 1633 tot ongeveer 1655 was Mar-
cus Nothaeus corrector van de La-
tijnse school te Zaltbommel. Hij ver-
vulde eerst dezelfde functie in Goes.
Als gevolg van de kerkelijke twisten
(hij behoorde tot de Remonstranten)
was hij ontslagen als predikant en het
lukte hem niet later toch weer als zo-
danig te worden aangenomen. Er is
van hem een brief bekend aan de
„Eerwaardighe, Hooghghedeerde Godsali-
ghen en Discreten, de E.E. Broederen
des Classis van Bommel, etc. nu tot
Bommel vergaderd".

Hij schrijft het volgende:

„Ick wil de E.E. Broederen dezès E.
Classis te kennen gheven met be-
hoorlijcke eerbiedinghe, dat ick so
groten lust ende geneegentheyt altijd
sedert mijne reconciliatie (verzoen-
ing met de kerk – v.W.) tot den
kerckendienst ghehadt hebben om

ten minsten tot gherieff van de E.E.
Broederen, die verlaghen mochten
wesen te prediken, sodat ick anders
ter Goes in Zeelandt een seer goe-
den conditionem ghehadt hebbe,
omdat ick vernam dat daertoe geen
hope voormyn en was, om ende noe
de ordre, die de kercken aldaer
nopende sulcks te hebben geseyt
worden; welcke is, dat daer geene
personen, die niet in actuelen dien-
sten syn, toegelaeten worden pu-
blicc ergens te predicken off propo-
neeren ende maer binnende beslo-
tene kerckdeuren de Candidati ende
beroepelycke proefswijze ende tot
de beroepinghe ghehoort worden en
predicken. Ende also ick hier
meende, jae niet twijfelde tot mynen
wensch te connen komen, hebbe ick
mijn van daer getransporteert ende
hier (in Bommel – v.W.) een minder
conditie aenghenomen. Dus bidde
ick nu de E.E. Broederen myn nu te
gelieven deselve faveur te doen, die
sy ghewoon zijn anderen in ghelyc-
ken versoecke te doen ende myn
aen te nemen voor eenen sulcken,
die haer E.E. noemen gherecom-
mandeerden om te zijner tyt ende by
ghelegentheyt tot den kerckendienst
toe te laeten ende by provisie toe te
laeten ende te accepteren tot de
publycke predicatiën off propositiën
ter plaetse in desen Classe, doen
sulke nodigh soude moghen wesen
ende gheschieden connen vryelyck.
Ick praesentere myn aller ende elc-
ken der E.E. Broederen tot haeren
dienste uit gene voorsz."

Het door Nothaeus gedane verzoek
werd op 15 januari 1635 door de Clas-
sis ingewilligd.

Een kerkelijke attestatie uit 1799

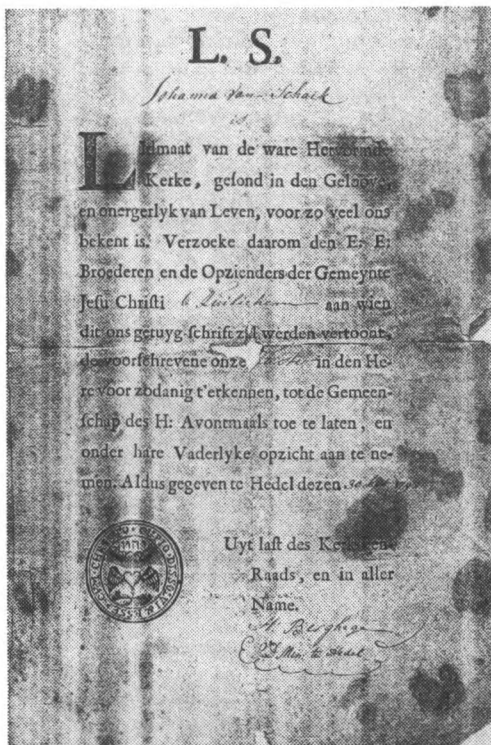
Hierbij wordt afgedrukt een verzoek
van de Hervormde Kerkeraad van
Hedel aan die van Zuilichem om Jo-
hanna van Schaik, die lid was van de
kerk in Hedel, toe te laten tot de kerke-
lijke gemeente van Zuilichem.

„L.S.

Johanna van Schaik is
Lidmaat van de ware Hervormde
Kerke, gezond in den Geloove, en
onergelyk van Leven, voor zo veel
ons bekend is. Verzoeke daarom den
E: E: Broederen en de Opzienders
der Gemeynthe Jesu Christi te Zuili-
chem aan wien dit ons getuyg-schrift
zal werden vertoont, de voorschre-
vene onze Zuster in den Here voor
zodanig t'erkennen, tot de Gemeen-
schap des H: Avontmaals toe te
laten, en onder hare Vaderlyke op-
zicht aan te nemen. Aldus gegeven
te Hedel dezen 30 Sept. 1799.

Uyt last des Kerk-ken-Raads, en in
aller Name.

H. Berghege
V.D. Min. te Hedel."

G. Blijdorp, Vlissingen

Een verhaal van zegen

In de zestiger jaren kwam José Párraga naar Nederland om hier werk te vinden en dan onder zijn eveneens hier werkende landgenoten te evangeliseren. In contact met Ds. Hegger van 'In de rechte straat' kwam de wens van Párraga naar voren om een cursus theologie of een seminarie te volgen, om zodoende met meer klem het evangelie onder zijn landgenoten te kunnen verkondigen. Ds. Hegger zocht contact met Ds. J. C. Janse en met de Spanjecommissie in Rijswijk. Een en ander heeft geleid tot de vorming van een cursus van drie jaar, gegeven door 5 docenten, nl. Ds. J. C. Janse, Ds. A. J. Moggré, Ds. J. W. Verhey, Dr. B. Jongeling en Ds. J. Meester. Na afloop van de studie vestigde hij zich in Enschede, werkte als evangelist en als predikant en vormde een gestaag groeiende groep.

Toen de ongunstige economie de Twentse textielindustrie dwong tot het ontslag van vele arbeiders werden er plannen gemaakt om en bloc naar Australië te emigreren. Dit plan werd met goed resultaat doorgezet en zo is er toen een grote groep naar Brisbane getrokken. José Párraga werkte op een fabriek, eerst hele dagen, later halve dagen. 's Avonds deed hij huisbezoek, hield Bijbelstudies en onderwees jong en oud in de Schrift. Eén van zijn zoons ging, na het voltooien van een opleiding tot voorganger en evangelist, meer en meer zijn vader helpen.

Dit liep zo goed dat Ds. José Párraga er over ging denken terug te keren naar Spanje om in zijn geboortestreek het Evangelie te brengen. Párraga vertrok naar Spanje en vestigde zich in zijn geboortestreek, in een dorp nabij de stad Murcia.

Deze streek stond en staat bekend als het donkerste deel van de provincie Murcia. Drugs en drank veroorzaken werkeloosheid, criminaliteit enz. enz. In de stad Murcia, in een volksbuurt, huurde Párraga een zaaltje en begon van daaruit zijn evangelisatie-arbeid. De verwachtingen waren hoog gespannen, maar zijn op een teleurstelling uitgelopen en tenslotte besloot hij zijn activiteiten te verplaatsen naar dorpen rond Murcia. De zaterdagmiddag werd bestemd voor 'zondags-school' (u kent deze benaming wel) en de plaats waar kinderen uit het dorp samenkwamen was de keuken van zijn woning. Zaterdagavonds kwamen, ook in de keuken, wat ouderen bij elkaar en Párraga bracht deze mensen – de meesten van hen konden lezen noch schrijven – op eenvoudige wijze wat bijbelkennis bij. De keuken was zondagmorgens kerkzaal. Het aantal bezoekers was in 't begin gering maar na verloop van tijd was er groei te bespeuren en werd de keuken te klein.

'Rome' werd argwanend, zelfs vijandig, en er zijn richting Párraga bedreigingen geuit.

Het was in die tijd dat schrijver dezes hem bezocht. Ondanks zijn geloofsvertrouwen, zijn geloofs-optimisme, konden wij, gezien de wereld waarin hij werkte dit niet delen en een hoopgevende verwachting ontbrak bij ons ten enenmale. Maar wat zijn we daarin beschaamd.

Ongeveer 2 jaar geleden kreeg zijn gemeente, want inmiddels kon van een 'gemeente' gesproken worden, de beschikking over een zaal in het dorp Sangonera la Seca, redelijk gunstig gelegen in Párraga's werkgebied. Van deze zaal, geschikt voor 100 tot 150 zitplaatsen, wordt tot nu toe druk gebruik gemaakt. Vergaderingen en diverse samenkomsten worden daarin gehouden en zondags de 'gewone' kerkdiensten. Aantal kerkgangers nu: zo'n tweehonderd, kinderen inbegrepen.

Maar alle activiteiten kosten geld en daaraan was (en is) een chronisch gebrek, maar er kwam steun van de Stichting IRS en ook van de Spanjecommissie van de Ned. Geref. Kerk van Rijswijk.

Een weduwe in Sangonera la Seca bood haar grote woning te koop aan tegen een redelijke prijs. IRS verstrekke een renteloze lening, de koop werd gesloten, het huis gesloopt en met de bouw van een kerkzaal met bijlokalen werd een begin gemaakt. Alles met eigen mensen en eigen middelen. Zolang er geld is kunnen er materialen worden gekocht, is er geen geld dan stopt de bouw totdat er weer wat in kas is. Nu is het skelet van het gebouw klaar. De kerkzaal heeft straks 300 zitplaatsen, in de 'basement' hoopt men t.z.t. een christelijke school te kunnen vestigen en op de verdieping worden twee logeerkamers en een leslokaal gesitueerd. Deze kamers en lokaal zullen een goede bestemming hebben als onderkomen voor jonge mannen die een opleiding tot evangelist willen volgen.

Deze beslist niet rijke, eerder arme gemeente, heeft zich ten doel gesteld de ontvangen lening met f 1.000,- per maand af te lossen. Denkt u zich dat even in!!!

Geldelijke steun is vereist. Inmiddels is het bestaan van deze gemeente onder de aandacht van de kerkeraad van de Nederlandse Evangelische Gemeente te Benidorm gebracht. Gehoord de reacties mag verwacht worden dat 'Benidorm' als 'naaste buur' zal verstaan wat van haar wordt verwacht.

Moeten we allemaal maar doen! Via de Spanjecommissie van de Ned. Gereformeerde Kerk te Rijswijk komt uw steun op de juiste plaats.

Dr. T. Brienens, Christiaan Meyer (1661-1738); Een vroege bijdrage van een Messiasbelijdende jood aan de ontmoeting van Christendom en Jodendom in het Ned. Geref. Protestant
71 blz., f 22,50
ISBN 9050301983
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Drs. C. Bijl, Leren geloven; Een toelichting op de Nederl. Geloofsbelijdenis.
(Vijfde druk)
272 blz., f 34,75
ISBN 9060159179
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld
(Paperback uitvoering: f 29,90)

Bert Wiersema, Erfenis uit Indonesië; Chris en Jorieke, deel 3.
(jeugdboek)
108 blz., f 14,90
ISBN 9060159225
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. C. v.d. Berg, Leer ons bidden.
Bijbels dagboek voor jongeren.
111 blz., f 16,75
ISBN 9060159160
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

W.C. van der Horst, Zelfstandig worden.
Scalareeks deel 5.
86 blz., f 14,75
ISBN 9060158873
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Otto de Bruijne, Kleine Wereld;
en andere verhalen.
63 blz., f 12,90
ISBN 9071864375
Uitg. Merweboek, Sliedrecht

Dr. Joh. Verkuyll, De kern van het christelijk geloof.
474 blz., f 45,-
ISBN 9024251729
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Walter E. Elwell (red.), Gids bij de bijbel: klein handboek.
352 blz., f 32,50
ISBN 9029710381
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Prof. dr. C. v.d. Meer,
Omgaan met ernstig zieken.
89 blz., f 16,90
ISBN 9024285712
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Lode Bisschop,
Naslaagwerk.
Gedichten
45 blz., f 14,90
ISBN 9071864359
Uitg. Merweboek, Sliedrecht

Ds. Keimpe Dijk,
De invloed van God;
De concrete waarde van het geloof in
de Heilige Geest.
174 blz., f 29,50
ISBN 9024266599
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Dr. K. Runia,
Schuldig. Hoe zo?;
Over schuld en vergeving.
114 blz., f 19,75
ISBN 9024266572
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Japke de Kraker-van Abbema,
Paradijs in tranen.
(evangelisatie; Surinaamse jongeren)
216 blz., f 25,90
ISBN 9060479599
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

David Koole,
Eén God, één geloof, één prediking,
één kerk.
Een bezinning op het christelijk geloof
en de kerkelijke praktijk
159 blz., f 18,75
ISBN 9072417038
Uitg. Steunpunt, Hattem

R. Kuiper,
Zelfbeeld en wereldbeeld;
Antirevolutionairen en het buitenland,
1848-1905.
(Historische Boekerij; 2)
316 blz., f 55,-
ISBN 9024266750
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Dr. J.W. Maris,
Geloof en ervaring;
van Wesley tot de pinksterbeweging.
309 blz., f 49,50
ISBN 9050302920
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Mr. A. Rouvoet,
Reformatorische staatsvisie.
De RPF en het ambt van de overheid.
(Publicatie nr. 11)
216 blz., f 19,90
ISBN 9072016122
Uitg. Marnix van St. Aldegonde
Stichting, Postbus 302, 8070 AH Nun-
speet

J. van der Jagt (red.),
Politiek mozaiek;
opstellen aangeboden aan
dr. A.J. Verbrugh
(Groen van Prinsterer-reeks, nr. 69)
224 blz., f 24,75
ISBN 9060159330
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

Bert Hofman (red.),
Schrijvend op weg.
Verhalen, gedichten, liederen en es-
says in chr. perspectief.
171 blz., f 22,50
ISBN 9050302785
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Dr. W. ter Horst,
Eerherstel van de liefde.
218 blz., f 32,50
ISBN 9024266629
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Ds. C. den Boer,
De eerste brief van Paulus aan de
Korinthiërs I-VI; deel 1.
213 blz., f 29,90
ISBN 9029710446
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen i.s.m.
Evangelische Omroep, Hilversum

Theologische Universiteit Apeldoorn.

Inschrijving
Het college van hoogleraren van de
Theologische Universiteit van de
Christelijke Gereformeerde Kerken te
Apeldoorn stelt hen die met ingang
van de cursus 1992-1993 aan de Uni-
versiteit willen gaan studeren, in de
gelegenheid zich naar artikel 16 van
het reglement te laten inschrijven als
student. Daarvoor wordt een verkla-
ring van instemming met de gerefor-
meerde belijdenis gevraagd. Verder is
vereist (behalve 2 pasfoto's) een eind-
diploma van het VWO of een bewijs
van een reeds afgelegd examen aan
een erkende theologische faculteit.
De inschrijving zal plaatshebben op
donderdag 25 juni a.s. in het gebouw
van de Theologische Universiteit, Wil-
helminapark 4, Apeldoorn, van 14.30
tot 15.30 uur. Het is gewenst zich
vooraf schriftelijk of telefonisch te
melden (tel. 055-213156) en dat vóór 20
juni te doen. Dan is het ons waar-
schijnlijk mogelijk u nog nauwkeuriger
te laten weten hoe laat u verwacht
wordt.

Namens het college van hoogleraren,
Dr. J. de Vuyst, secr.

Stichting Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk

Het jaarverslag van genoemde stich-
ting over 1991 kwan uit.

Twee gebeurtenissen bekroonden het
bestuurlijk beleid, t.w.:
a. de coöperatie met de chr. geref.
zusterinstelling kwam feitelijk tot
stand;
b. een overeenkomst werd gesloten

met het overkoepelend orgaan van de
ziektekostenverzekeraars voor ver-
goeding van psychotherapie.

De samenwerking leidde tot een stij-
ging van het aantal cliënten en hoewel
het personeelsbestand werd uitge-
breid, ontstond toch een te lange
wachttijd, als gevolg van langdurige
ziekte van een medewerker, en door
vertrek van een ander personeelslid.

Slechts in het 1e halfjaar konden toe-
rustingscursussen worden gegeven.

Het financieel beheer heeft niet geleid
tot wezenlijke afwijkingen van de be-
grooting.

Behalve in Houten en Zwolle kan nu
ook hulp geboden worden in Dor-
drecht.

Wie gedetailleerder wil worden geïn-
formeerd, vraag het jaarverslag op bij
mw. A.C. van Dijk-Feunekes, tel.: 071-
617271.

Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn

1. Op 19 mei jl. kregen de Chr.Geref.
Kerken van Apeldoorn-Centrum,
Apeldoorn-Zuid en Apeldoorn-Oost
toestemming van de Chr.Geref.classis
Apeldoorn om tot een nauwere vorm
van samenwerking te komen (kansel-
ruil etc.) met de Ned.Geref.Kerk van
Apeldoorn. Binnen de regio Arnhem
van de Ned.Geref.Kerken waren de
CGK en de NGK van Arnhem al tot een
dergelijke samenwerking overgegaan.

2. Sinds kort maakt de Ned.Geref.Kerk
van Apeldoorn gebruik van een eigen
(losbladig) kerkboek, dat naast het
Liedboek voor de Kerken wordt ge-
bruikt. In dit kerkboek zijn een aantal
kinderliederen (genummerd vanaf 500)
opgenomen en een aantal liederen
(genummerd vanaf 600), die niet in het
Liedboek voorkomen (zoals onbe-
rijmde schriftgedeelten, Youth for
Christ-liederen, liederen uit eigen
Ned.Ger. kring, e.a. liederen). Voorts
zijn de Heid.Catechismus (zoals in
gebruik bij de Vrijgem.Geref.Kerken)
en een 11-tal liturgische formulieren
(van de Chr.Geref.Kerken, de Geref-
.Kerken (s) en de Ned.Geref.Kerk van
Rijswijk) in dit boek opgenomen. Over
plm. 2 jaar zal er een evaluatie plaats-
vinden.

Verslag regiovergadering Arnhem

Wij citeren uit het persverslag van de
vergadering van de regio Arnhem, dd.
14 mei 1992 te Apeldoorn, o.m. het
volgende.

Alle afgevaardigden worden welkom
geheten, in het bijzonder ds. J.D. Smit
van Apeldoorn, die voor het eerst een
vergadering van de regio Arnhem
bezoekt. Evenals Apeldoorn kreeg ook
Ede een tweede predikant. Ds. G.
Bronsveld heeft daar onlangs intrede
gedaan. Ds. J.J. van Es van
Doetinchem/Velp heeft een beroep
aangenomen naar Urk, doch in de

ontstane vakature heeft men inmiddels een beroep uitgebracht op ds. J. Kiers van Rijsbergen.

Ds. J.D. Smit betuigt zijn instemming met Schrift en Belijdenis door het daarvoor vastgestelde formulier te ondertekenen.

Ds. K.B. Holwerda, em.predikant van Arnhem, deelt mee dat hij de benoeming als secundus van de regio voor de Raad van Toezicht van de Theologische Studiebegeleiding heeft aangenomen.

Verzoek om advies van de kerk van Nijmegen. De kerk van Nijmegen vraagt om advies over het te voeren toekomstig beleid, daar ds. J.A. de Vries, die te Nijmegen bijstand in het pastoraat verleende, te kennen heeft gegeven deze werkzaamheden te willen beëindigen. Men beraadt zich over de wijze waarop de pastorale bearbeiding van de gemeente voortgang dient te vinden. Na een uitvoerige bespreking, waarbij diverse adviezen worden gegeven, zeggen de afgevaardigden toe met een onderbouwd voorstel naar de eerstkomende regiovergadering te zullen komen.

Rondvraag der kerken. De kerk van Apeldoorn deelt mee, dat de drie Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn bij aan hun classis toestemming hebben gevraagd om tot een nauwere vorm van samenwerking te komen (kanselruil etc.) met de NGK van Apeldoorn. De kerk van Arnhem heeft een beroepscommissie ingesteld. Ook is men over deze zaak in gesprek met de Christelijke Gereformeerde kerkeraad, waarmee men inmiddels tot een nauwere vorm van samenwerking is gekomen.

Persverslag regiovergadering Den Haag.

Wij citeren uit het persverslag van de regiovergadering van 's-Gravenhage te Rijswijk o.m. het volgende.

De Nederlands Gereformeerde kerken in de regio 's-Gravenhage in vergadering bijeen op 21 mei 1992 in Rijswijk voor het toelatingsonderzoek van br. P.A. Strating naar aanleiding van zijn verzoek om beroepbaar als predikant gesteld te worden.

Namens de roepende kerk opent ds. Smouter de vergadering met schriftlezing en gebed en heet hij de afgevaardigden en de vele belangstellenden hartelijk welkom. Na onderzoek van de vereiste papieren houdt br. Strating een preekvoorstel over Deut. 4:5-8. Na beraad oordeelt de vergadering dat het examen voortgang kan vinden. De kandidaat wordt geëxamineerd in: uitleg van het Oude Testament, uitleg van het Nieuwe Testament, kennis van en inzicht in de Heilige Schrift, kennis van de leer van de kerk, kennis van de Schriftuurlijke levenswandel, kennis van de kerkgeschiedenis en -regering.

Vervolgens gaat de vergadering weer in comité voor beraad en daarna deelt de voorzitter ds. Smouter mee, dat de vergadering met volle vrijmoedigheid br. P.A. Strating beroepbaar verklaart in de Nederlands Gereformeerde Kerken. Hij wenst hem de zegen van de Koning der Kerk toe. Met ondertekening van de proponentenverklaring betuigt kandidaat Strating zijn instemming met de Belijdenis der Kerk.

Reformatische Bijbelschool Zeist

Op 13 juni j.l. vierde de RBS haar 20-jarig bestaan. Gerefereerd werd door enige sprekers aan de onderwerpen: 'Christus koningschap in de cultuur' en 'Getuigen van alle tijden'.

Voorts was er een foto-expositie, muziek en enige vrije bijdragen van (oud) studenten en docenten.

Er kan worden teruggezien op een alleszins geslaagde viering.

Ned. Geref. Kerk van Den Helder.

De raad der kerk heeft een beroep uitgebracht op ds. J. Kiers, predikant van de gemeente Rijsbergen.

Informatieboekje 1992.

Betreft N.G.K. van Den Helder. In het Informatieboekje voor de N.G. kerken 1992 is de naam bij de preekvoorziening voor de kerk van Den Helder niet juist vermeld. Adres en telefoonnr. zijn wel correct. De preekvoorziening wordt verzorgd door mevr. P.C.J.C. Vos van Ommen.

Campingevangelisatiewerk Handel.

In de periode van 1 tot en met 15 augustus wordt nog gezocht naar één teamleider(s) voor campingevangelisatiewerk op camping 'De Rooye Asch' te Handel. Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Erik de Ruiter, tel.: 040-520370 ('s avonds).

Ned. Geref. Kerk van Doetinchem/Velp

De kerk van Doetinchem/Velp bracht een beroep uit op ds. J. Kiers van Rijsbergen.

De Vijverberg schoolt kerkwerkers.

De Hogeschool De Vijverberg te Ede start ook dit najaar weer enkele bij-

zondere cursussen voor kerkwerkers. Allereerst is er de cursus 'Pastoraal Agogische Vaardigheden' waarin predikanten en pastoraal werkers zich kunnen laten bijscholen in met name de agogische vaardigheden ten behoeve van het pastoraat. De cursus heeft een Post-HBO niveau, omvat 16 dagdelen gespreid over een periode van ca. 6 maanden.

Daarnaast is er de cursus 'Management in Kerk en Gemeente', bedoeld voor predikanten en andere leidinggevenden in het kerkewerk, met name van kerkeraden, diakonieën, kerkvoogdijen, kerkelijke commissies en bovenplaatselijke organen. Deze cursus omvat 12 dagdelen en heeft een HBO-niveau.

Voor voorlichters en adviseurs in het kerkewerk is er de cursus 'Presenteren en motiveren', een beknopte cursus waarin aandacht wordt geschonken aan het opbouwen van goede relaties tussen gemeenten en kerkelijke organen. De Vijverberg heeft verder mogelijkheden tot het geven van supervisie, begeleidde intervisie, het bemiddelen in moeilijke situaties en het doen van onderzoek. Cursussen worden gegeven in Ede, op de lesplaats in Oost-Nederland (Rijssen) of op andere plaatsen waar voldoende cursisten zijn samen te brengen. Nadere informatie: Sector Contractactiviteiten van de Prot.Chr. Hogeschool De Vijverberg, Postbus 80, 6710 BB Ede, tel. 08380-39750.

Elisabethbode geeft abonnement aan jong-gehuwden

De Elisabethbode, een evangelisatie-weekblad dat zich vooral richt op mensen op of net over de grens van de kerk, heeft een nieuw initiatief ontwikkeld dat kerkeraden en evangelisatiecommissies in de gelegenheid stelt om aan jonge gemeenteleden bij hun huwelijk een half jaar durend gratis abonnement op dit blad te geven.

De Stichting die het blad uitgeeft, wil op deze wijze de kerkeraden graag behulpzaam zijn bij het zoeken naar wegen om deze gemeenteleden voor geloof en kerk te behouden.

Jonggehuwden lopen het risico om in het gemeentelijk leven min of meer tussen wal en schip te geraken, aldus de Stichting. Ze moeten hun eigen plaats in het leven en in de gemeente nog vinden. Zal het evangelie daarbij een belangrijke rol spelen? Zullen er, naast vak-, hobby- en ontspanningslektuur, ook christelijke bladen bij hen binnenkomen? Hoe kunnen we hen helpen om te zien dat er een horizon is die verder reikt dan eten, drinken en geld verdienen?

Kerkeraden en/of evangelisatiecommissies kunnen nu aan jonge gemeenteleden op hun huwelijksdag een half jaar durend gratis abonnement op de EB cadeau geven. De kosten daarvan worden door de gelijknamige Stichting gedragen.

De Stichting Elisabethbode is gevestigd te Ruurlo. Aan het blad, dat aan zijn zestigste jaargang bezig is, werken auteurs mee uit Hervormde, Gereformeerde, Christelijke Gereformeerde, Nederlands Gereformeerde en vrijgemaakt Gereformeerde kring. De prijs van een jaarabonnement bedraagt f 27,-.

Inlichtingen: Stichting Elisabethbode, Postbus 2, 7260 AA Ruurlo. Tel. 05735-2233.

Materiaalgids catechese 1992

Een praktische en handzame gids voor allen die betrokken zijn bij de kerkelijke catechese.

De meeste methoden en uitgaven voor de te onderscheiden leeftijdsgroepen, overzichtelijk en systematisch ingedeeld, worden vermeld. Met bijzondere aandacht voor o.m. kindercatechese, catechese met verstandelijk gehandicapten en audio-visueel materiaal.

Daarnaast adressen van uitgevers e.d. Deze gids wordt in SOW-verband uitgebracht door het Catechetisch Centrum Kampen samen met het Centrum voor Educatie te Driebergen.

Kosten: f 4,- (excl. portokosten)

Adres: Catechetisch Centrum, postbus 5021, 8260 GA Kampen. Tel: 05202-92670

EH organiseert zomercursus creationisme

De Evangelische Hogeschool organiseert van 6 tot en met 10 juli voor het eerst een zomercursus creationisme. Met medewerking van diverse wetenschappers en docenten van de EH wordt het onderwerp 'De Bijbel en de geheimen van de aardkorst' behandeld. De cursus gaat met name in op het ontstaan van het Nederlandse landschap. Uitgangspunt is de fundamentele Bijbelse notie van de schepping, die ook voor het Nederlandse landschap geldt.

Gedurende vijf dagen komen diverse onderwerpen, zoals de oorsprong van rivieren en delta's, het dalen en rijzen van de zeespiegel en het ontstaan van geologische aardlagen en de Nederlandse delfstoffen aan de orde. Een praktische benadering van de cursusstof staat voorop waarbij ook gebruik gemaakt wordt van dia's en video's. Op het programma staan tevens twee excursies. Eén ervan leidt naar een normaal niet voor publiek toeganke-

lijke zandafgraving. Deze cursus is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in de vragen rondom de schepping en het Nederlandse landschap. Een bepaalde vooropleiding is niet noodzakelijk.

Aan het programma werken o.a. mee: ing. C. van der Louw, drs. T. Zoutewelle, drs. J.A. van Delden, drs. H. Murris, ing. H. Wiegers en drs. N.C. van Velzen.

De kosten van deze unieke cursus bedragen f 250,- (+ f 50,- inschrijfgeld), incl. boeken en syllabi. Een ieder die geïnteresseerd is kan het programma en een inschrijfformulier aanvragen bij het secretariaat van de Evangelische Hogeschool (tel. 033-621731).

Deze cursus is de eerste in een serie van zomercursussen die de EH de komende jaren gaat ontwikkelen. Op deze wijze zal getracht worden de bij de EH aanwezige kennis voor een groter publiek toegankelijk te maken.

Bedroefd hebben wij het bericht ontvangen van het overlijden op 3 juni van onze hartelijke broeder

JAN GROTENHUIS

Wij hebben hem gekend als blijmoedig en trouw christen, die onze gemeente ook als diaken heeft gediend.

Wij zullen hem missen.

Moge onze God zuster Grotenhuis, de familie en ons de troost en het vertrouwen schenken, waarvan onze broeder de laatste tijd zo sterk heeft getuigd.

Namens de kerkeraad en gemeente van de NGK Amsterdam-Centrum,
ds. G. J. Zwarts
J. C. Verbrug.

Jong stel (26, 23 jr.) met trouwplannen zoekt een

HUURWONING

in GOUDA, Zoetermeer of omgeving. Tel: 070-350 50 83 (Walter)

KON TEKST UEEL

TIJDSCHRIFT VOOR GEREFORMEERD BELIJDEN NU

Uitgaande van de vereniging 'Ph. J. Hoedemaker, Forum voor Gereformeerd belijden nú.

- wil de gedachtenwisseling binnen de gereformeerde traditie in (met name) de Nederlandse Hervormde Kerk bevorderen.
- heeft als vaste medewerkers o.a. dr. J.J.C. Dee, drs. W. Dekker, ds. R. v. Essen, prof.dr. C. Graafland, dr. W. Verboom en dr. J.J. Visser.
- kent o.a. als redactieleden: drs. H. de Leede en prof.dr. M.J.G. van der Velden.

- bevat in het aprilnummer **bijdragen van vijf vrouwen**, die afkomstig uit de gereformeerde gezindte, schrijven welke weg zij gegaan zijn tijdens hun theologiestudie en daarna. Over hoe zij de vragen **rond 'vrouw en ambt'** verwerkt hebben. Doel: de windstille rondom deze vragen doorbreken.

Wordt **abonnee!** Een jaarabonnement (zes nummers) kost f 30,-, studenten f 25,-.

Of: vraag een proefnummer aan voor f 7,50 inclusief portokosten.

Ons **administratieadres** luidt: dhr. C. den Toom, Gildengeweg 99, 4204 GE Gorinchem (tel. 01830-32630).